

MC
111.049

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

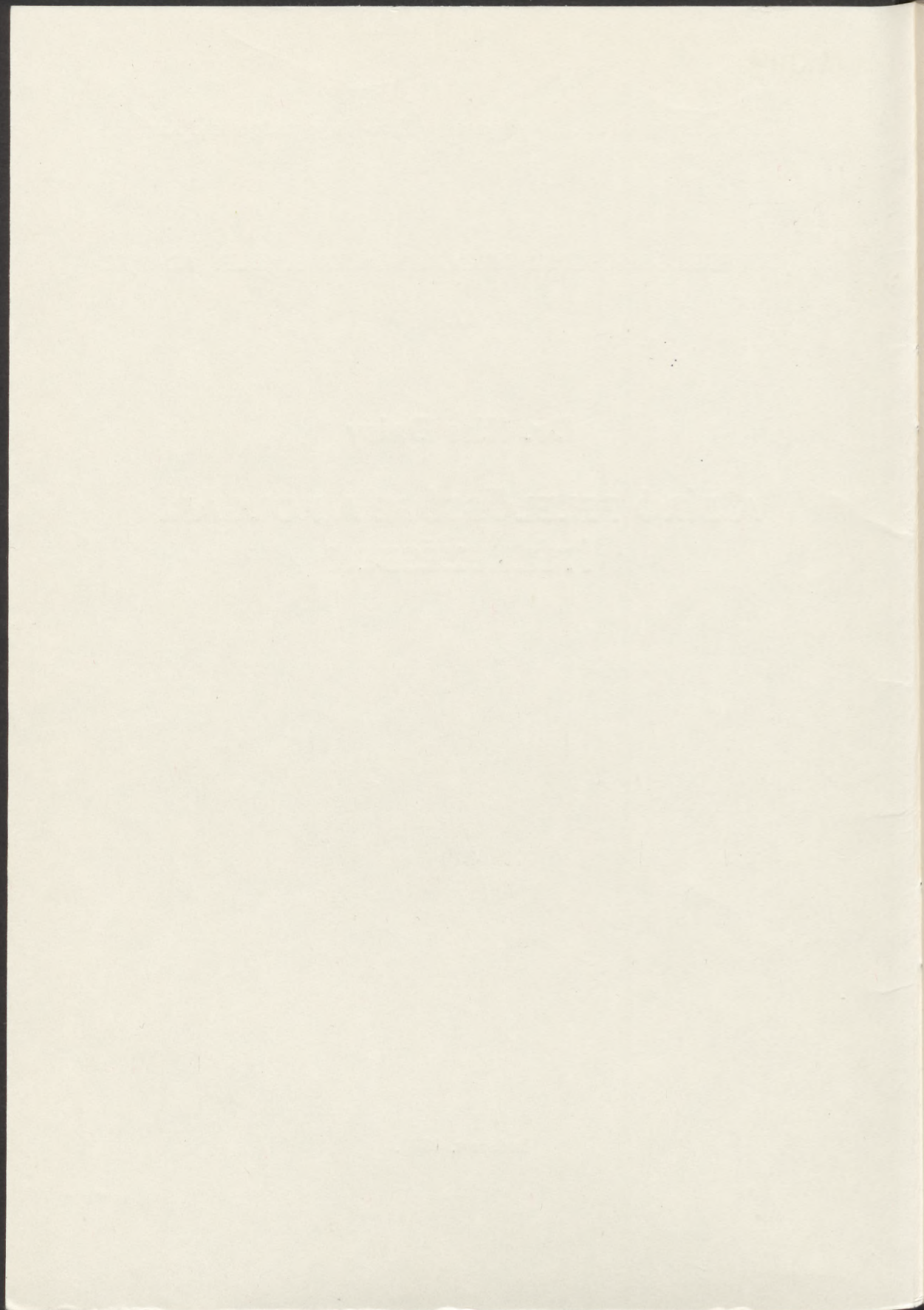
A JOGI FELELŐSSÉG- ÉS SZANKCIÓRENDSZER ELMÉLETI ALAPJAI

17.

Dr. Kiss Daisy

**A BÍRÓ FELELŐSSÉGE A POLGÁRI
ÍTÉLKEZÉSSEN**

Budapest, 1990.

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

A JOGI FELELŐSSÉG ÉS SZANKCIÓRENDSZER ELMÉLETI ALAPJAI

17.

KISS DAISY

A bíró felelőssége a polgári ítélkezésben

Készült az OTKA terhére folytatott, a "A jogi felelősség-
és szankciórendszer fejlesztésének elméleti alapjai" c.
kutatás keretében /témafelelős: dr. Madarász Tibor/, a
"Polgári eljárásjogi felelősség" c. témában

Budapest, 1990.

Felelős: Dr. Madarász Tibor

ISSN 0238-9754

MC M.049

ISBN. 963.462.602.5

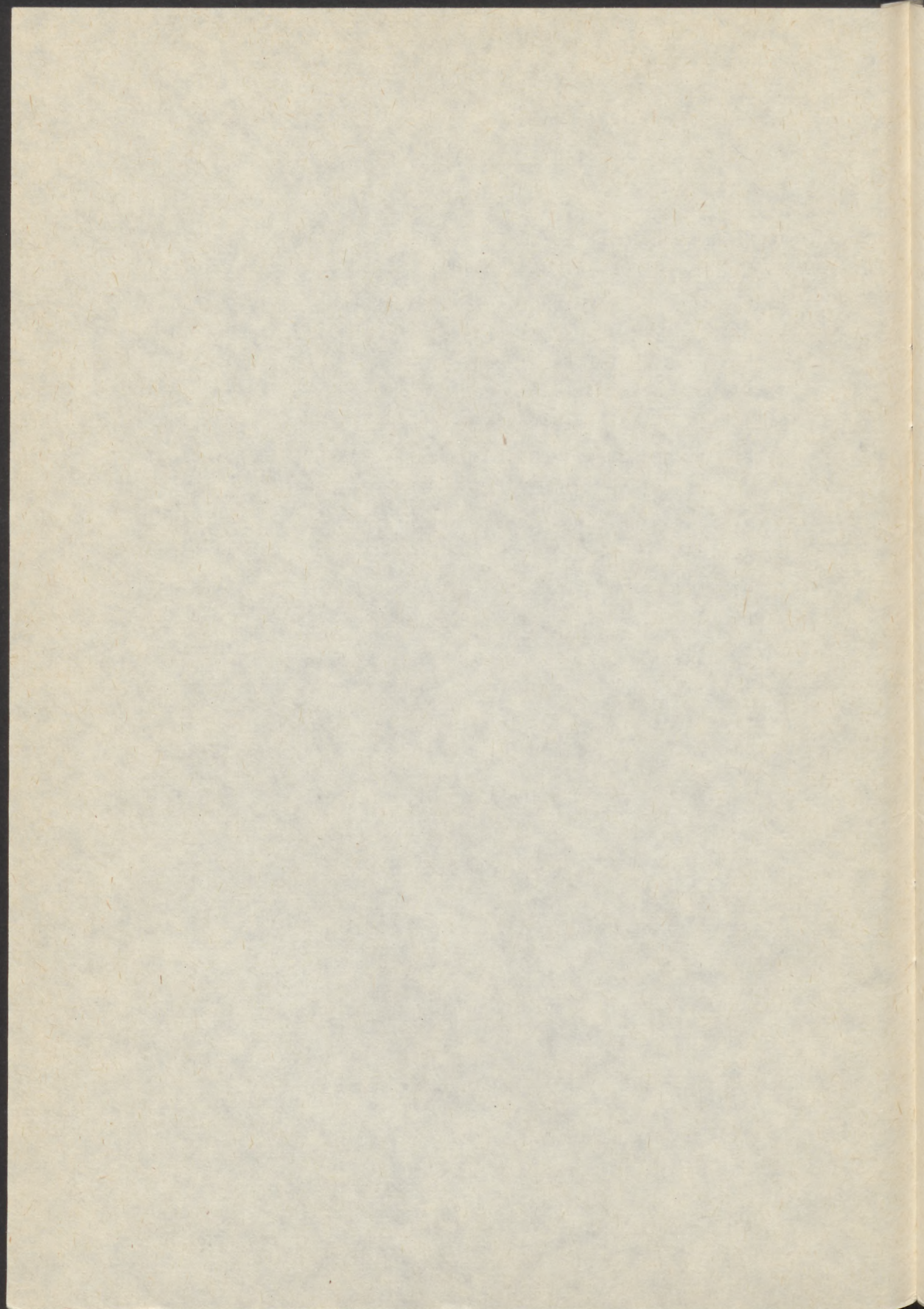
Készült az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
nyomdájában

(Budapest I., Gyorskocsi u. 5-7.)

Felelős vezető: Tóth Károly

TARTALOMJEGYZÉK

I. FELELŐSSÉG - JOGI FELELŐSSÉG - POLGÁRI JOGI FELELŐSSÉG - POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI FELELŐSSÉG	5. oldal
II. A BIRÓ FELELŐSSÉGE A POLGÁRI ITÉLKEZÉSBEN	9. oldal
1. A bíró kizárása az eljárásból	9. oldal
2. A bíró fegyelmi felelőssége	20. oldal
3. A bíró anyagi felelőssége	24. oldal
4. A bíró etikai felelőssége	26. oldal
III. A BIRÓI FELELŐSSÉG MEGVALÓSULÁSÁNAK GARANCIÁI	35. oldal
1. A bíróképzés rendszere	36. oldal
2. A bírói munka anyagi megbecsülése	44. oldal
3. A bíró	51. oldal
IV. JEGYZETEK	55. oldal
V. IRODALOMJEGYZÉK	61. oldal

I.

FELELŐSSÉG - JOGI FELELŐSSÉG - POLGÁRI JOGI FELELŐSSÉG -
POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI FELELŐSSÉG

A "felelősség" a legáltalánosabb értelemben a jogellenes magatartásért való helytállást jelenti.

A felelősséget társadalmi értelemben valamely felróhatóan elkövetett társadalomra veszélyes magatartás váltja ki, az ilyen magatartásra a társadalom, vagy annak egy csoportja represszív szankcióval reagál, megelőző-nevelő célzattal. A társadalmi felelősség elemei tehát:

- a társadalomra veszélyes magatartás;
- a felróhatóság;
- a represszív jellegű szankció;
- a megelőző-nevelő célzat.

A felelősség a társadalom nevelő funkciójának az a része, amely represszióval reagál a társadalomra veszélyes magatartásokra.

A jogi felelősség területén a társadalomra veszélyes magatartásnak olyan minőségűnek és fokúnak kell lennie, hogy szükséges legyen az ellene való állami védekezés. Az ilyen magatartást a jog jogellenessé nyilvánítja, és államilag kikényszeríthető represszív szankciót fűz hozzájuk. A jogi felelősség elemei tehát:

- a jogellenesség;
- a felróhatóság;
- az államilag kikényszeríthető szankció;
- a megelőző-nevelő célzat.

Ez az általános jogi felelősség az egyes jogágazatokban differenciáltan jelenik meg. A jogágazat-csoportok szerint megkülönböztethető:

1. az össztársadalmi jellegű jogi felelősség az állammal vagy valamelyik szervével szemben /pl. államjogi, államigazgatási jogi, büntetőjogi felelősség/,
2. a kollektíva-felelősség /elsősorban a munkajogi és a szövetkezeti jogi felelősség/,
3. valamint a relative autonóm jogalanyok közötti felelősség /a polgári jogi felelősség/.¹

A jogelméletben vitatott kérdés, hogy a jogágazat-csoportok szerinti megkülönböztetés során beszélhetünk-e önálló polgári eljárásjogi felelősségről. Ebben a körben a többségi álláspont negatív volt. Később azonban a jogági felelősséggel kapcsolatos elméleti munka eredményeként a polgári eljárásjogi felelősség létezése is elismertté vált.

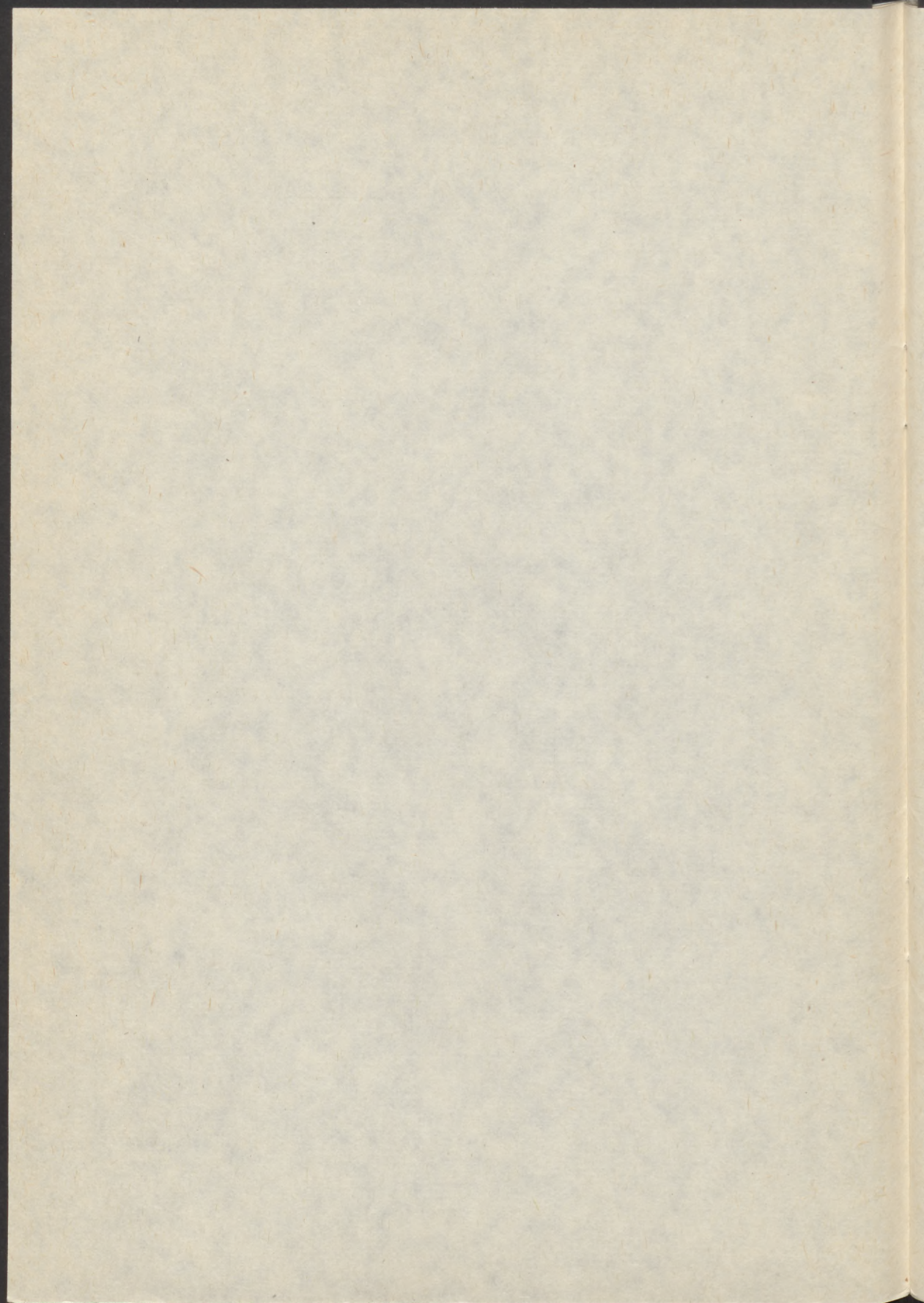
A polgári eljárásjogi felelősséget úgy kell vizsgálnunk, mint a polgári eljárás résztvevőit terhelő azt a kötelezettséget, amelynél fogva a polgári eljárási normák által megszabott keretekben kell eljárniuk.² A polgári eljárásjogi felelősséget az egyéb jogági felelősség-formáktól az határolja el, hogy a polgári eljárásjogi felelősséggel kapcsolatos szankciók eljárásjogiak.³

Dr. Eörsi Gyula a közhatalmi felelősség körébe tartozónak tekinti az eljárásjogi felelősséget, mint az eljárás lebonyolítását akadályozó, rendbontó /stb./ magatartásokért való felelősséget.⁴

A polgári eljárással összefüggésben a bírák és az állam között is létrejöhetnek polgári jogi, büntető-jogi illetve fegyelmi jogviszonyok. Ha a bíró a polgári eljárásjogi törvény rendelkezéseit vétkeken megszegi, emiatt felelősséggel

tartozik.

A tanulmány a továbbiakban a bíró felelősségének különböző formáit részletezi.

II.

A BIRÓ FELELŐSSÉGE A POLGÁRI ITÉLKEZÉSBEN

1.

A bíró kizárása az eljárásból

A Polgári perrendtartás feltétlenül biztosítani kívánja, hogy az ügyek pártatlan elbirálására valamely okból nem képes bíró ne vegyen részt az eljárásban. Ezért a bíró kötelességévé teszi a vele szemben fennálló kizárási ok haladéktalan bejelentését.⁵ Ennek a kötelességnek a megszegése fegyelmi és anyagi felelősséget von maga után.

a/ A kizárási okok:

Az ügy elintézéséből ki van zárva, és abban mint bíró nem vehet részt:

- a fél, a féllel együtt jogositott vagy kötelezett személy, továbbá az, aki a per tárgyát részben vagy egészen a maga részére követeli, vagy akinek jogaira vagy kötelezettségeire a per eredménye kihatással lehet;
- ezen személyek képviselője vagy olyan volt képviselője, aki az ügyben eljár;
- a fenti személyek hozzátartozója vagy volt házastársa;
- az, akit a perben tanuként vagy szakértőként kihallgattak, vagy akinek tanuként vagy szakértőként való kihallgatását a bíróság elrendelte;
- az, akitől az ügynek tárgyilagos megítélése egyéb okból nem várható /=elfogultság/⁶.

A per másodfoku elintézéséből ki van zárva, aki az első fokon eljárta.⁷ Perujítás során nem járhat el az a bíró, aki a perujítással megtámadott ítélet meghozatalában részt vett⁸. Törvényességi óvás elbírálása során nem járhat el az a bíró, aki a törvényességi óvással megtámadott határozat hozatalában részt vett.⁹

Államigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatára irányuló perben nem lehet bíró /a Pp. 13. §-ában felsorolt okokon kívül/ az /sem/, aki mint ügyintéző az államigazgatási szerv határozatának meghozatalában részt vett; az ügyintézőnek a hozzátartozója vagy volt házastársa; az államigazgatási határozat meghozatalában részt vett államigazgatási szerv tagja, valamint a szerv ügyintézője vagy vezető dolgozója; és az, akit az államigazgatási eljárásban tanuként vagy szakértőként kihallgattak.¹⁰

Munkaügyi perben mint bíró nem vehet részt az, aki a keresettel megtámadott határozat hozatalában részt vett, illetve ilyen személy hozzátartozója vagy volt házastársa: és az, akit a megtámadott határozat alapjául szolgáló eljárásban tanuként vagy szakértőként kihallgattak.¹¹

Az Országos Találmányi Hivatalnak szabadalmi ügyekben hozott határozata megváltoztatása iránt indított eljárásban¹² valamint a védjegyügyekben hozott határozata megváltoztatása iránt indított eljárásban¹³ szintén nem vehet részt bíróként /a Pp. 13-15. és a 21. §-ában felsorolt eseteken felül/ az, aki az Országos Találmányi Hivatal határozatának meghozatalában részt vett; az ügyintézőnek hozzátartozója, vagy volt házastársa.

Amennyiben a Pp. 13. § /1/ bekezdés a/-c/ pontjában irt kizárási ok a bíróság vezetőjével szemben áll fenn, - helyi illetve megyei bíróság esetében - az egész bíróság kizárására /illetve a Pp. 45. § alkalmazásával másik eljáró

biróság kijelölésére/ kerül sor.¹⁴ Ha a bíróság vezetője ellen a Pp. 13. § /1/ bekezdés e/ pontja alapján elfogultsági kifogást jelentenek be, ez még helytállósága esetén sem vonja maga után az egész bíróság kizárását, ha van a bíróságon olyan tanács, amelyre a kizárási ok nem vonatkozik, illetve amelyre az elfogultsági kifogás alaptalannak bizonyult. A kizárási kérelmek tulnyomó részét az eljáró bíró elfogultságára alapítják. Ez az ok egyébként abban különbözik a többi kizárási októl, hogy az alapjául felhozott tények megállapítása esetén is mérlegelés tárgya, hogy azok alapján a bírót elfogultnak kell-e tekinteni vagy nem.

b./ Az elfogultság

A törvény rendelkezéseiből kitűnően azt a bírót kell elfogultnak tekinteni, akitől az ügy tárgyilagosságot megítélését valamilyen okból nem lehet elvárni. Az elfogultság megállapítására alkalmas okok felsorolása nem lehetséges. Számtalan körülmény idézhet elő elfogultságot, és minden felhozott tény az adott körülményekkel egybevetve lehet és kell vizsgálni abban a vonatkozásban, hogy alkalmas-e az elfogultság megállapítására.

Általában meg kell állapítani az elfogultságot, ha a bíró valamelyik féllel baráti viszonyban van, vagy ha a bíró az egyik fél hitelezője, adósa, bérlője, vagy a féllel más szerződéses jogviszonyban van.¹⁵ Az elfogultság megállapítására alkalmas az is, ha a bíró a perben álló testületnek tagja, vagy ha a féllel sógorsági viszonyban van. Viszont nem kizárási ok az állandó gyakorlat szerint, az, ha a fél valamelyik ügyében már a bíró eljárta és az abban hozott határozatát a felsőbb bíróság megváltoztatta. Nem állapítható meg az elfogultság azon az alapon sem, hogy a bíró a korábbi ítéleteiben, esetleg irodalmi munkássága során a fél álláspontjával ellentétes véleményének adott kifejezést.

c./ Az elfogultsági kifogások elbírálása a birói gyakorlatban

Ha az elfogultsági kifogással érintett bíró a saját mellőzéséhez hozzájárult,¹⁶ illetve az iratok tanulmányozása alapján a bíróság vezetője az elfogultsági kifogást megalapozottnak tartja, a kifogás igazgatási úton kerül elbírálásra - azaz a bíróság vezetője az ügy tárgyalására másik tanácsot /bíró/ jelöl ki.

A kizárás iránti kérelem elintézésének másik módja az, hogy annak tárgyában a bíróság ugyanazon a fokon eljáró másik tanácsa határoz. Határozatát meghozhatja tárgyaláson és tárgyaláson kívül is.

A bíró nyilatkozata a kizárás kérdésével összefüggő tényállás felderítésében igen jelentős. E nyilatkozatot a bíróság általában írásban szerzi be.

Az eljáró bíró kizárására irányuló kérelmekben a felek általában

- a bíró tárgyaláson tanúsított magatartását, esetleg sértő /vagy annak vélt/ hangnemét,
 - az elrendelt bizonyítás eszközeit, terjedelmét,
 - az esetleges késedelmes ügyintézését,
 - az eljárási szabályok megsértését
- kifogásolják.

Ezek a körülmények nem vitásan alkalmasak lehetnek arra, hogy a félben olyan szubjektív vélekedés alakuljon ki, hogy a bíró vele szemben elfogult magatartást tanúsít. Az eljáró bíró kizárásához azonban az szükséges, hogy az elfogultság objektíve megállapítható legyen.

Általában nem történik meg az eljáró bíró kizárása eljárási szabálysértés esetén, hiszen az ennek nyomán kialakult jogszérelem más /perorvoslati/ úton elhárítható. Ugyanakkor az adott ügyben elkövetett birói hibák elérhetnek egy olyan szintet, amely szükségessé teszi az eljáró bíró kizárását.

A Pp. 1. § /1/ bekezdés szerint a bíróságnak az a feladata, hogy az igazság kiderítésére törekedjék. A bíróság évégett hivatalból gondoskodik arról, hogy a felek a perben jogaikat helyesen gyakorolják és perbeli kötelességeinek eleget tegyenek. A bírák kizárására vonatkozó eljárási szabályok előírására azért került sor, hogy azok a birói függetlenség Alkotmányban történő kimondása mellett az ítélkezés tárgyilagosságát biztosítsák. Fontos érdek fűződik ahhoz, hogy az állampolgárok bizzanak a perek pártatlan elbírálásában. Ha az ügyfélben olyan érzés alakul ki, amely megingatja ezt a feltétlen bizalmat, olyan helyzetet eredményezhet /az eljáró bíró és az ügyfél közötti feszült viszony létrejöttével/, amely /a rosszhiszemű pervitelre irányuló szándék nélkül/ komolyan akadályozza az objektív igazság kiderítésére irányuló hatékony eljárás lefolytatását.

A jelenlegi gyakorlat tehát az, hogy minden olyan esetben, amelyben kétség merülhet fel az ítélkezés tárgyilagossága, hatékonysága körében, a bíróság alkalmazza a kizárás intézményét akkor is, ha az eljáró bírót az ítélkezésben nem az ügyféllel kapcsolatos pozitív vagy negatív érzelmei befolyásolják.

Ez történt például az alábbi esetekben:

1. A bíróság előtt 1985. december 16-án indult eljárásban 1986. április 16-án kelt ítéletével¹⁷ kötelezte az alperest, hogy fizessen meg a felperesnek 15 napon belül 150.000,-Ft-ot és ennek törvényes mértékű kamatát, valamint perköltséget. Az alperes a perben védekezésésként felhozta, hogy olyan szolgáltatásokat nyújtott a felperesnek és elhunyt feleségének, amelyek anyagi ellenértéke a per tárgyát képező kölcsönösszegbe beszámítható. Az első foku ítélet indokolása szerint az alperes követelése nem egyenmű a

főköveteléssel, ezért a beszámítás nem történhet meg.

A másodfoku bíróság az első foku bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte, megállapítva, hogy az első foku bíróságnak észlelnie kellett volna, hogy az alperesnek a felperessel szemben jelentős összegű pénzkövetelése lehet, de nem látta el a személyesen eljáró felet megfelelő tájékoztatással a beszámítási kifogás és a viszontkereset vonatkozásában. Megjegyezte a másodfoku bíróság azt is, hogy az alperes a követelését külön perben is érvényesíthette volna, de mivel az első foku bíróság az alperes előadását beszámítási kifogásként vette figyelembe, melyre nézve a szükséges bizonyítást nem folytatta le, a külön perre utasítás már nem történhet meg.

Az új eljárásban a Pp. 21. § /1/ bekezdésében irt ajánlás¹⁸ ellenére ugyanaz a bíró járt el.

Az alperes az új eljárás során 355.700.-Ft és ennek járulékai iránt terjesztette elő igényét, részben - a kereseti követelés erejéig - beszámítási kifogásként, részben viszontkeresetként.

Az eljáró bíró tájékoztatta az alperest, hogy a felperes elhunyt feleségének nyújtott szolgáltatásokra vonatkozó követelése hagyatéki igénynek tekinthető, és ebben a perben - a felperes által a kölcsön visszafizetésére előterjesztett követeléssel szemben - sem beszámítási kifogásként, sem viszontkeresetként nem érvényesíthető, ezért az alperes követelését a perben tárgyalattól elkülönítette.

Ezután a bíróság 1987. július 27-én kelt ítéletével¹⁹ kötelezte az alperest a kölcsön összegének visszafizetésére, és az előterjesztett beszámítási

kifogást és viszontkeresetet elutasította.

A másodfoku bíróság az első foku bíróság ítéletét 1988. január 14-én kelt határozatával²⁰ helybenhagyta.

A jogerős határozatot az első foku bíróság 1988. január 29-én új számra iktatta és az így indult eljárásban²¹ - a peres felállítás megváltoztatásával - az eddigi alperes "felperesi" igényét /mint hagyatéki hitelezői igényt/ vizsgálni kezdte. Ebben az eljárásban került sor arra, hogy /a jelenleg felperesként szereplő/ ügyfél 1988. október 18-án elfogultsági kifogást terjesztett elő az eljáró bíróval szemben. Ennek alapja az volt, hogy a bíró az 1988. október 4-i tárgyaláson a tárgyalóteremből a felperest kiutasította. A felperes az elfogultsági kifogásban utalt arra is, hogy a bíró vele szemben tanusított magatartása, különösen hanghordozása és kísérő gesztusai sértők, a bíróság az észrevételezési és a kérdésfeltevési jogának gyakorlásától következetesen elzárja, a tárgyaláson elhangzottak nem kerülnek pontosan a jegyzőkönyvbe és így lényegében akadályozva van a tényállás teljes feltárása.

Az eljáró bíró nyilatkozatában tagadta az elfogultságot. Állítása szerint a felperes tárgyalóteremből való kiutasítására azért került sor, mert ismételt figyelmeztetés ellenére is magatartásával zavarta a tárgyalás rendjét, illetőleg akadályozta a bizonyítási cselekmények lefolytatását.

Az elfogultsági kifogás elbírálása során a bíróság megállapította, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvben

nem került rögzítésre, mi volt az az ügyféli magatartás, amely miatt a bíróság a Pp. 134. § alkalmazására kényszerült.

A bíró többször figyelmeztette az ügyfelet a helyes magatartásra, de ezek eredménytelensége után nem tartotta be a fokozatosság elvét,²² sem rendreutasítást, sem pénzbírság kiszabását nem alkalmazta, hanem azonnal a kiutasítás mellett döntött. Erről azonban végzést csak a felperes tárgyalóteremből való távozását követően, két tanu kihallgatása és a tárgyalás elhalasztásáról szóló végzés kihirdetése után hozott. Ez az eljárási szabálysértés – a bíróság álláspontja szerint – olyan mértékű volt, amely alkalmas arra, hogy a felperesben azt az érzést keltse, az eljáró bíró vele szemben elfogult és nem várható, hogy a felperes ügyében pártatlanul dönt.

Ezt egybevetve azzal, hogy az eljáró bíró az ügyfél követelése külön perben érvényesíthetőségének álláspontját követve /a másodfoku bíróság iránymutatásával szemben/ a korábbi eljárástól a kérelmet 1987. február 26. helyett 1988. január 29-én iktatta új számra – helytelenül értelmezve és alkalmazva a Pp. 149. § /1/ bekezdésében és a BÜSZ 32. § /2/ bekezdésében foglaltakat²³ –, a bíróság megállapította, hogy a bíró pervezetése nem mozdítja elő a valóságos tényállás kiderítését, a fél jogainak védelmét, az igazságos döntést, a törvényesség érvényesülését. Ezért a bíróság 1988. október 20-án kelt végzésével az eljáró bírót az ügy intézéséből kizárta.²⁴

2. Egy másik ügyben azért történt meg a bíró ki-
zárása, mert a bíróság megállapította, hogy az
eljáró bíró és az alperesi képviselő között
olyan feszült viszony alakult ki a perben,
amely akadályozta az objektív igazság kideri-
tésére irányuló hatékony eljárás lefolytatá-
sát. Ezt támasztotta alá, hogy az 1988. novem-
ber 22-én indult eljárásban 1989. november
7-ig még csak a kereseti kérelem tisztázása
és a felperes személyes meghallgatása történt
meg; az egymással szorosán összefonódó ügyek-
ben külön-külön bejelentett elfogultsági kifo-
gások elbírálása idejére az ügyintézés folya-
mata megakadt; és az utolsó elfogultsági kifo-
gás szóbeli előterjesztése után a felek és
képviselőjük távoztak a tárgyalóteremből.

Az iratok alapján megállapított előzmény sze-
rint I. L. és T. J. 1988. november 10-én egyez-
séget kötött, melyben I. L. kötelezte magát
arra, hogy határidőn belül 250.000.-Ft-ot, va-
lamint ennek törvényes kamatát és perköltséget
T. J.-nek megfizet. Az egyezséget jóváhagyó
jogerős bírósági határozat alapján 1989. január
23-án végrehajtási eljárás indult.

I. L. 1989. november 22-én kereseti kérelmet
nyújtott be a bírósághoz, melyben kérte, hogy
a bíróság jogosítsa fel arra, hogy házilagos
kivitelezésű építési munka során felmerült
kiadásainak egy részét tartozásába beszámít-
hassa, illetve kötelezze bíróság a korábbi el-
járásban félként nem szereplő K. P.-t a költ-
ségek további részének /68.206.-Ft-nak/ a meg-
fizetésére.

A per első tárgyalásán - 1989. január 17-én - I. L. képviselője a kereseti kérelmet az egyezséget jóváhagyó végzés elleni perujítási kérelemként tartotta fenn, a bíróság pedig 1989. január 17-én kelt végzésével²⁵ - a megengedhetőség kérdésében lefolytatott vizsgálat nélkül - a perujítást megengedte. A végzés ellen T. J. és K. P. fellebbezést jelentett be, I. L. pedig kérte a perujítással megtámadott végzés alapján elrendelt végrehajtás felfüggesztését.

A bíróság 1989. február 6-án kelt végzésével - utólagosan észlelve, hogy perujítást az alapeljáráásban részt nem vevő féllel szemben is engedélyezett - K. P. vonatkozásában /erre irányuló felperesi kérelem és alperesi hozzájárulás nélkül, de a Pp. 157. §-ában irt egyéb okok hiányában is/ megszüntette, egy másik végzésével pedig teljesítette a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmet.

A permegszüntető végzés fellebbezés hiányában jogerőre emelkedett. A perujítás megengedhetősége tárgyában a másodfoku bíróság az első foku bíróság döntését hatályon kívül helyezte²⁶ és az első foku bíróságot a megindított per tárgyalására utasította. Hatályon kívül helyezte a végrehajtás felfüggesztése tárgyában hozott végzést is.²⁷

A másodfoku bíróság a lefolytatandó eljárásra vonatkozóan előírta az első foku bíróság számára, hogy tisztázza valamennyi, az eljárás alá vont személyek vonatkozásában a felperes kereseti kérelmét és azt valamennyi személy vonatkozásában lehetőleg egy eljárásban bírálja el. Ezt

követően a bíróság két külön eljárást folytatott, az eredetileg indított ügyben a bíróság K. P.-t is félként idézte /annak ellenére, hogy a vele kapcsolatban hozott permegszüntető döntés jogerős/. Az újonnan iktatott ügyben pedig I. L.-t a bíróság felhívta perujítási kérelme hiányának pótlására és a perujítással megtámadott határozat végrehajtását újra felfüggesztette. Ez ellen a végzés ellen T. J. fellebbezéssel élt, amellyel kapcsolatban a szükséges intézkedést a bíróság több mint egy hónapig nem tette meg.

A két fenti eljárás különválasztásának határozatlansága, K. P. perbeli helyzetének bizonytalan rendezése, az egyes intézkedések késedelme, a végzés elleni fellebbezés észrevételezésre történő késedelmes kiadása alkalmasak arra, hogy az ügyfelekben olyan érzés alakuljon ki, amely megingatja az ügye pártatlan elbirálásába vetett bizalmat.

A fent idézett példákból kitűnik, hogy egy-egy bírói tévedés /eljárási szabálysértés, kérelem téves értelmezése/ megfoszthatja - esetleg meg is hiusithatja - a jogérvényesítést. Az emiatt fennálló felelősség teszi szükségessé azt, hogy a kirívó esetekben a hibát elkövető bíró az ügyben tovább ne járjon el. Erre az intézkedésre azonban csak akkor van szükség, ha a szabálysértés olyan foku, amely már más módon nem orvosolható.

2.

A bíró fegyelmi felelőssége

Fegyelmi vétséget követ el az a bíró, aki a kötelezett-

ségét²⁸ vétkenesen megszegi.²⁹ Fegyelmi vétség elkövetése esetén fegyelmi eljárás lefolytatásának lehet helye.

Fegyelmi eljárást az igazságügyminiszter és a Legfelsőbb Biróság elnöke, továbbá vezetése, illetőleg a felügyelete alá tartozó biróságok birái vonatkozásában a biróság elnöke kezdeményezhet.³⁰ A biró ellen fegyelmi eljárást csak fegyelmi vétség alapos gyanuja esetén lehet indítani. Ha a fegyelmi vétség elkövetése óta több mint egy év eltelt, vagy az elkövetésről a fegyelmi eljárás kezdeményezésére jogosult több mint három hónapja tud, a fegyelmi eljárást nem lehet megindítani.³¹

A fegyelmi eljárás kezdeményezésére jogosult, ha hivatalból vagy bejelentésre fegyelmi vétség elkövetéséről szerez tudomást, annak eldöntése céljából, hogy indokolt-e fegyelmi eljárást indítani, előzetes vizsgálatot köteles lefolytatni. A vizsgálat keretében írásbeli nyilatkozattételre hívhatja fel az érintett birót, meghallgathatja a bejelentőt és bármely, az ügyre vonatkozó adatot beszerezhet.³²

Az elkövetett kötelességszegés különböző súlyu lehet. Ha a kötelességszegés csekélyebb súlyu, a fegyelmi eljárás kezdeményezésére jogosult a birót fegyelmi büntetésnek nem minősülő figyelmeztetésben részesítheti.³³ Súlyosabb kötelességszegés esetén a fegyelmi eljárás megindításáról határozattal kell döntenie. A határozatot meg kell küldeni a fegyelmi eljárás lefolytatására a birák közül választott fegyelmi tanácsnak³⁴, a fegyelmi eljárás alá vont birónak, az igazságügyminiszternek és az ügyésznek. A határozathoz mellékelni kell az előzetes vizsgálat anyagát.

A fegyelmi tanács a fegyelmi ügyet zárt ülésen dönti el. A

tanács ülésén a tanács elnökén és tagjain, a jegyzőkönyv-vezetőn és az eljárás alá vont bírón kívül csak az eljárás kezdeményezője, az igazságügyminiszter képviselője és az ügyész vehet részt.

A fegyelmi tanács ülésén a tanács elnöke vagy az általa megbízott tag ismerteti az ügyet, majd meghallgatja az eljárás alá vont bírót. Ha a rendelkezésre álló bizonyítékok az ügy eldöntéséhez nem elegendők, a tanács az ülésen bizonyítást folytat le.³⁵

A fegyelmi ügyben az eljárás megindításától számított négy héten belül határozatot kell hozni, kivéve, ha az eljárás adatai szerint a bíró bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható.³⁶

Ha a fegyelmi tanács megállapítja, hogy az eljárás alá vont bíró fegyelmi vétséget követett el, határozatában fegyelmi büntetést szab ki.

A fegyelmi büntetések: - megrovás,
- szigorú megrovás,
- vezetői beosztásból való felmentés,
- alacsonyabb bírói tisztségre történő beosztás,
- bírói tisztségből való felmentés indítványozása.³⁷

E büntetések közül a fegyelmi vétség súlyával, elkövetésének körülményeivel, valamint az enyhítő és súlyosító körülményekkel arányban álló büntetést kell kiszabni.

A fegyelmi eljárás megszüntetésére kerül sor, ha

- a bíró nem követett el fegyelmi vétséget;

- a fegyelmi vétség elkövetése nem bizonyított;
- a fegyelmi eljárás megindításának elévülés miatt nem volt helye;
- a bíró munkaviszonya megszűnt;
- a kötelességszegés kisebb súlyu, és a fegyelmi tanács a bírót figyelmeztetésben részesíti.³⁸

A fegyelmi határozatot a fegyelmi tanács zárt tanácskozásban, szótöbbséggel hozza. A határozatot az ülésen ki kell hirdetni és szóban indokolni kell. Az írásba foglalt határozatot az eljárás alá vont bírónak, az igazságügyminiszternek, az eljárás kezdeményezőjének és az ügyészségnek kézbesíteni kell.

1986. évben hét jogi beosztású dolgozóval³⁹ szemben szabtak ki jogerős fegyelmi büntetést.⁴⁰ A fegyelmi eljárást egy helyi bírósági elnökhelyettessel és egy helyi bírósági bíróval szemben megszüntették. Ezenkívül összesen kilenc ügyben alkalmaztak fegyelmi büntetésnek nem minősülő figyelmeztetést. Egy helyi bírósági elnököt és három helyi bírósági bírót az ítéletek késedelmes írásbafoglalása, illetve a szükséges intézkedés elmulasztása, egy megyei bírósági bírót rágalmazó kijelentés, egy helyi bírósági elnökhelyette, egy helyi bírósági bírót a bíróság tekintélyét sértő életvitele, illetve magatartása, egy helyi bírósági bírót munkahelyéről engedély nélküli távolmaradása és egy közjegyzőt az Igazságügyi Minisztérium kártérítési felelősségét megalapozó téves intézkedése miatt részesítették figyelmeztetésben.

Ebben az évben megnőtt a jogi beosztású dolgozók által elkövetett ügyintézési és írásbafoglalási késedelmek aránya. Ezzel szemben gyakran hivatkoztak a nagy munkateherre.

1987-ben szintén hét esetben⁴¹ került sor jogi beosztású dolgozóval szemben fegyelmi büntetés kiszabására.⁴² Fegyelmi eljárás megszüntetésére négy esetben került sor.

Egy közjegyző ellen indított fegyelmi eljárást azért kellett megszüntetni, mert fegyelmi büntetés kiszabását megalapozó fegyelmi vétség elkövetése nem volt bizonyítható. Az eljárás során feltárt kisebb eljárásjogi szabályszegés miatt a fegyelmi jogkör gyakorlója a közjegyzőt figyelmeztetésben részesítette. Az illetékes fegyelmi tanács egy helyi bírósági bíró ellen indult eljárást a fegyelmi vétség kisebb súlya és a nagyszámu enyhítő körülmény miatt szüntette meg és egyidejűleg fegyelmi büntetésnek nem minősülő figyelmeztetést alkalmazott. Két helyi bírósági bíróval szemben indult eljárást azért szüntette meg, mert a fegyelmi eljárás alá vontak birói tisztsége időközben megszűnt. Egy helyi bírósági elnökhelyettes ellenőrzési kötelezettség elmulasztása, öt helyi bírósági bíró késedelmes irásbafoglalás, és a szükséges intézkedések elmulasztása, egy helyi bírósági bíró többszörös eljárási szabálysértés, egy helyi bírósági bíró a bíróság körbelyegzőjének az elveszítése miatt kapott figyelmeztetést.

Ebben az évben a bírák fegyelmi ügyei kivétel nélkül irásbafoglalási és ügyintézési késedelemből eredtek. Egyes esetekben a bírók a késedelmek felderítésének a meghiusítása érdekében a tárgyalási naplóba valótlan bejegyzést irtak, illetve fiktív kiadási utasítást készítettek.

A vizsgált két év tapasztalatai alapján rögzíthető, hogy a fegyelmi vétségek száma rendkívül alacsony, és a megvalósult magatartások is elkerülhetők a bírósági vezetők által eszközölhető, a birói függetlenséget tiszteletben tartó, de következetes ellenőrzéssel.

3.

A bíró anyagi felelőssége

Nálunk nincs gyakorlata a bírák közvetlen polgári jogi fele-

lősségre vonásának. A polgári eljárással összefüggésben a bírák és az állam között jönnek létre polgári jogi, büntetőjogi illetve munkajogi /fegyelmi/ viszonyok. Ha a bíró a jogszabályok rendelkezéseit vétkesen megszegi, emiatt felelősséggel tartozik, de nem a felekkel, hanem az állammal szemben, amelynek a nevében az igazságszolgáltatást végzi. A fegyelmi határozatban - a fegyelmi büntetés kiszabása mellett - a bírót a munkajogi illetve a szolgálati viszonyra vonatkozó szabályok szerint kötelezni lehet a fegyelmi vétséggel okozott kár megtérítésére is.⁴³ Ilyen döntésre akkor kerül sor, ha az alkalmazottért való felelősség speciális formájában, a bírósági jogkörben okozott kárért való felelősség⁴⁴ kimondásra került.

A bírósági jogkör gyakorlása - ebben az értelemben - a peres és a nem peres bírósági ügyekben való határozathozatalt jelenti, ideértve a közjegyzők határozatait; jelenti továbbá a bírósági végrehajtás során foganatosított intézkedéseket.⁴⁵

Az alkalmazó szerv felelősségének - ebben a körben - első feltétele, hogy az alkalmazott bűnösségét büntető ítélet, vagy fegyelmi felelősségét fegyelmi határozat megállapítsa. Ha valamely jogszabályban meghatározott ok a büntető vagy fegyelmi eljárás lefolytatását gátolja, akkor a felelősséget a polgári bíróság is megállapíthatja.

A felelősségre vezető magatartás lényegében háromféle lehet, megvalósulhat határozathozatallal, intézkedéssel és ezek elmulasztásával. A felróhatóság vizsgálata során kell mérlegelni a munka jellegével együttjáró jogszabályértelmezési tévedéseket. A jogértelmezésnek van bizonyos kockázata. Ezt a kockázatot a jog - általában - a tévedőre telepíti.⁴⁶ A bírósági jogkörben azonban e kockázatnak teljes egészében a

biróra telepítése döntésképtelenséget eredményezne. Ezért nem lehet kártérítési felelősség alapja pl. a jogszabály által megengedett mérlegelés eredményeként meghozott határozat. Ilyen esetben csak akkor érvényesíthet a fél kártérítési igényt, ha megállapítható, hogy a határozat felróható módon, kirívóan okszerűtlen mérlegelés eredménye.⁴⁷ Ugyanakkor nem állapítható meg felróhatóság akkor sem, ha a bíró a hivatása gyakorlása során a legnagyobb gondossággal járt el. Ez esetben ugyanis esetleges tévedése - menthető.

Szintén a felróhatóság vizsgálata során kell értékelni az ügyintézés késedelmét - mint a felelősségrevonásra vezető okot. A polgári eljárásban, a bírósági ügyviteli szabályzatban megfogalmazott határidők nem minden esetben értelmezhetők mereven; a határozathozatalhoz szükséges idő meghatározása pedig minden esetben külön mérlegelést igényel. Dr. Papp Zsuzsanna egyik tanulmányában⁴⁸ ebben a kérdésben úgy foglalt állást, hogy amíg a bíróságok működéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek nincsenek megfelelően biztosítva, addig méltánytalan lenne bármiféle, a polgári perrel kapcsolatban keletkező felelősség szankcióját szigoruan érvényesíteni.

A Ptk. 349. § /1/ bekezdése értelmében a felelősséget határozathozatallal megvalósuló károkozásért csak akkor lehet megállapítani, ha a kár rendes jogorvoslattal nem volt elhárítható, illetőleg a károsult a kár elhárítására alkalmas rendes jogorvoslati lehetőségeket igénybe vette.

A rendes jogorvoslatok körébe tartoznak általában, amelyek a kétfoku eljárási rendszerben igénybe vehetők, továbbá a határozatok kiegészítésére, kijavítására irányuló jogorvoslatok, és a határidők elmulasztása esetén nyitvaálló jogorvoslat.

Nem vonható ebbe a körbe a perujítás, vagy a törvényességi óvás kezdeményezése.

Nem állapítható meg a felelősség - értelemszerűen - akkor sem, ha a jogsértő határozatot a rendes jogorvoslati eljárásban megváltoztatták, vagy hatályon kívül helyezték.⁴⁹

A Ptk. 349. § alapján megítélhető kártérítésre irányuló igény a károsodás bekövetkezésétől számított egy év múlva elévül. Ha a kárt határozathozatallal okozták, az elévülési idő a határozat jogerőre emelkedését követő napon kezd folyni, kivéve az olyan károkat, amelyek ezt az időpontot követően állottak be.

Birósági jogkörben okozott kár megtérítése iránt indított per ritka, és általában - a felrőhatóság megállapíthatóságának hiánya miatt - nem vezet eredményre. A vizsgált 1986. illetve 1987. években bíróval szemben az Fsz. 21. §-a szerinti kártérítésre kötelezésre nem került sor.

4.

A bíró etikai felelőssége

A bíró erkölcsi - társadalmi felelősséggel tartozik azért, hogy jogalkalmazói tevékenységével a társadalom életének - a jog által megszabott irányokban - alakítójává váljék. Erkölcsi - társadalmi felelősségének mércéje az életviszonyok törvényes és igazságos szabályozása, illetve a jogviták törvényes és méltányos megoldása.

A felelősség mindig normatív kódexen, annak parancsain, tialmain alapul. Ezért az erkölcsi felelősség megállapíthatóságának érdekében meg kell határozni azokat a jogászai hiva-

tásra vonatkozó általános, politikai, társadalmi, jogi, erkölcsi követelményeket, ideákat, normákat, amelyek szerint kell minden jogásznak munkálkodnia. E követelmények meghatározása érdekében ki kell emelni az általános követelményrendszerből azokat a mércéket, amelyekkel a társadalom a jogász tevékenységét értékeli és ennek eredményeként a felelősségét is megállapítja. Ez a jogászi hivatásetika feladata.

A jogászi hivatás etikájához a Magyar Jogász Szövetség Elnöksége dolgozta ki az Irányelveket⁵⁰ Az "Irányelvek" 25 pontban foglalja össze azokat az ajánlásokat, amelyek minden jogász munkájához adhatók. Általános igényként rögzíti a magas szintű és széles körű kulturáltság;
az objektív igazság megismerésére törekvés;
az igazságosság, méltányosság, humanitás;
a hatalom megfelelő gyakorlása;
a szerénység;
a megkönyékezetlenség;
a kollegialitás /tisztelet, segítőkészség/;
a demokratizmus erősítése;
az időszerezés biztosítása;
a pontosság;
a közéletiség;
az egyszerűség, a közérthetőség;
és a magánélet tisztaságának a követelményét.

Az "Irányelvek" nem jogszabály. Ajánlás, amely "továbbgondolásra érdemes" gondolatokat tartalmaz.⁵¹ Összeállításánál figyelemmel voltak arra, hogy a jogászi hivatás egységességén túlmenően az egyes jogászi munkakörök között a gyakorlatban nagy a különbség.

Az "Irányelvek..." ezért az általánosítás szintjén marad és arra kíván ösztönözni, hogy kidolgozásra kerüljön valamennyi

jogászi foglalkozás "hivatásetikai szabályzata".

A birói hivatásetikának magában kell foglalnia a jogászi hivatás eszméit és normáit, azok közül ki kell emelnie és különös súllyal feldolgoznia azokat, amelyek a birói tevékenységnek - mint sajátos jogászi hivatásnak - a vezéreszméi és követendő normái.

A birói hivatás az Alkotmány⁵² és más törvények⁵³ által körültekintően szabályozott, a társadalmi munkamegosztás eredményeként kialakult sajátos tevékenység.

A bíró - igazságszolgáltatási tevékenysége során - védi és biztosítja a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, az állampolgárok, valamint az állami, társadalmi szervek és gazdasági szervek /szervezetek/ jogait és törvényes érdekeit; bünteti a bűncselekmények elkövetőit; neveli az állampolgárokat a törvények tiszteletére, az állampolgári fegyelemre, és a társadalmi együttélés szabályainak megtartására; a törvényesség követelményeinek érvényrejuttatásával elősegíti azoknak az okoknak a megszüntetését /is/, amelyek az eljárás adatai szerint a jogsértések elkövetését lehetővé teszik.

A bíró alapvető kötelessége, hogy a Magyar Köztársasághoz, annak népéhez és alkotmányához hű legyen; a jogszabályokat megtartsa, tisztségében részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen járjon el.

A bírónak a jog általánosságát és a jogeset konkrétságát a társadalmi összefüggések ismeretével kell összhangba hoznia, ezért szakmai ismeretein túl megfelelő társadalmi és politikai ismeretekkel kell rendelkeznie.

Erkölcsei kötelessége, hogy az előirt formában megállapítsa és rögzítse a valóság tényeit, e megismerési folyamat során a bizonyítékokat sokoldaluan, teljesen és objektíven vizsgálja meg, azokat értékeli, ellenőrizzé, összefüggéseiben vizsgálja. A valóság megismerését követően - a tényeket a jogszabályokkal összevetve - a törvényes jogkövetkezményeket alkalmazva a bírónak az ellentétek olyan feloldását kell megkísérelnie, amely nemcsak a jogszabály keretei között fér el, hanem a társadalmi fejlődés /megismert/ követelményeinek is megfelel.

A döntéshez feltétlenül szükséges a birói meggyőződés, amely /szemben az általános meggyőződés fogalmával/ igazságértékkel rendelkező perjogi kategória: objektív alapon nyugvó tükröződés, a megismerésre törekvő szubjektumnak - a bírónak - sajátos, bekövetkezett tudati állapota, amelynek tartalma a bebizonyított tudás. A bizonyítékok mérlegelésén alapuló és a tényállás helyességét eldöntő birói meggyőződésnek csak a bizonyítási eljárás végén szabad kialakulnia. A már korábban kialakult végleges meggyőződés /az un. beállítódás vagy az előítélet/ lehetetlenné teszi a később felmerült bizonyítékoknak a mérlegelés körébe való vonását.

A birói magatartásnak vezérfonala a törvényesség tisztelete és feltétlen szolgálata. A biró ítélkezése során független, csak a törvénynek van alárendelve, sem hivatalos szerv, sem magánszemély konkrét ügyben utasítást nem adhat. A biró függetlensége azt biztosítja, hogy a birót semmilyen befolyás ne érhesse, semmilyen más hatásra ne hallgasson, egyedül a jogkövetés vezesse a döntéshez vezető uton.

A biró az állam hatalmának letéteményese. A hatalom gyakorlása nemcsak jogokat, de kötelezettségeket is ró arra, aki azzal élni jogosítva van. A birói hivatás magatartás-kódexe röviden és határozottan megfogalmazhatná azokat a követelményeket, amelyeknek meg kell felelnie a bírónak - biróvá ki-

nevezése után. Ilyen magatartás-kódex jelenleg még nincs. Az eddig részletezett elvek és szabályok alapján a birói etikai kódex tartalmára /szövegtervezetére/ a következő javaslatot teszem:

A BIRÓI HIVATÁS MAGATARTÁSI SZABÁLYAI

I./

P R A E M B U L U M

A birói hivatás az Alkotmány és más törvények által körültekintően szabályozott, a társadalmi munkamegosztás eredményeként kialakult sajátos tevékenység. E sajátosságból eredően olyan követelmények támaszthatók a bíróval szemben, amelyeknek meg kell felelnie.

A birói eszménynek az a közszolgálati funkciót ellátó jogalkalmazó felel meg, aki ember-társai javára és hazája dicsőségére az igazságot és a tudományt szolgálja, az anyagi igazság maradéktalan megismerése érdekében tevékenykedik. Magatartása, közéleti szereplése, magánélete feddhetetlen, példamutató, bizalomra méltó és tekintélyt parancsoló.

Az ezen követelményeknek megfelelő bíró a következő előírásoknak megfelelően köteles hivatását gyakorolni:

II./

1./ A bíró a Magyar Köztársaságban a törvényesség következetes biztosításával, a humanizmus és a demokratizmus szellemében, a jogszabályok tiszteletben tartásával és érvényesítésével, a jogalkotás és jogalkalmazás jogpolitikai elveinek megfelelően tevékenykedik.

2./ Alapvető kötelessége, hogy a Magyar Köztársasághoz, annak népéhez és Alkotmányához hű legyen, működésével hazája fejlődését mozdítsa elő és embertársai javára cselekedjék.

3./ A bíró tisztségében részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen járjon el. Tartsa alapvető követelménynek önmaga számára, hogy az objektív valóságot a jogilag releváns körben megismerje, a szükséges intézkedéseket késedelem nélkül tegye meg. Legyen mindig igazságos és a jogszabályok által megengedett - illetve lelkiismerete által megkövetelt - körben méltányos.

4./ A bíró magatartásából, minden megnyilatkozásából ki kell tűnnie, hogy a hatalom, amelynek nevében eljár, nem a személyes hatalma, hanem a népé, az államé, a jogrendszeré és a törvényességé.

5./ A bíró feladata, hogy a jogviták igazságos megoldásán tul szavai meggyőző erejével, példamutató magatartásával, az elé kerülő személyek emberi méltóságának tiszteletben tartásával az állampolgárokat a jogszabályok tiszteletére, követésére és egymás emberi méltóságának megbecsülésére nevelje.

6./ Így tárgyalótermi magatartása az igazság keresésének szenvedélyességén tul indulatot nem tartalmazhat, megnyilatkozásainak elfogulatlanságot, emberséget, megértést, elhivatottságot kell tükrözniük.

Megjelenése legyen tekintélyt parancsoló, magatartása tiszteletet érdemlő.

7./ A bíró köteles a szolgálati titkot megőrizni, az eljárás során tudomására jutott adatokat illetéktelen személyeknek nem adhatja tovább.

8./ A bírónak óvnia kell a bírói testület, illetve a testület valamennyi tagjának tekintélyét.

Tiszta szigorúsággal követelje meg mindenkitől - és saját magától -, hogy hivatásának, hivatali és emberi tekintélyének rangját tartsák tiszteletben. Ugyanakkor adjon megfelelő tiszteletet a más jogászai hivatást gyakorlók számára.

9./ A bíró köteles mindenkor tisztségéhez méltó magatartást tanusítani. Magánéletében, megnyilatkozásaiban, emberi kapcsolataiban kerülnie kell az olyan helyzeteket, amelyek a vele - és így hivatásával - szemben érzett társadalmi tiszteletet és bizalmat gyengítik.

10./ Közéleti tevékenységében, társadalmi funkcióban is törekedjék arra, hogy embertársai javára és hivatása tisztességére cselekedjék.

11./ A bíró nem folytathat olyan tevékenységet, amely összeférhetetlen hivatásával. Nem kerülhet kapcsolatba olyan szervezettel, intézménnyel, amely a részére jogosulatlanul - mások rovására - előnyt biztosít.

12./ Tilos bárkitől személyes vagy vagyoni előnyt elfogadnia.

13./ A bíró hivatását csak abban az esetben tudja megfelelően gyakorolni, ha jogi tudása magas szintű, naprakész. Így kötelessége, hogy a tudománya szerzett fokozatát annak továbbművelésével mindinkább kiérdemelje; általános műveltségének, politikai képzettségének meglévő szintjét állandóan emelje.

14./ A bíró elsőrendű kötelessége, hogy megadjon minden segítséget a pályakezdőknek, vagy a nála fiatalabbaknak, kevesebb gyakorlattal rendelkezőknek. Munkájával a hozzá beosztottaknak, fogalmazóknak, a titkároknak példát mutat és segíti őket

a pozitív igazságügyi dolgozói ill. a birói magatartás elsa-
játításában.

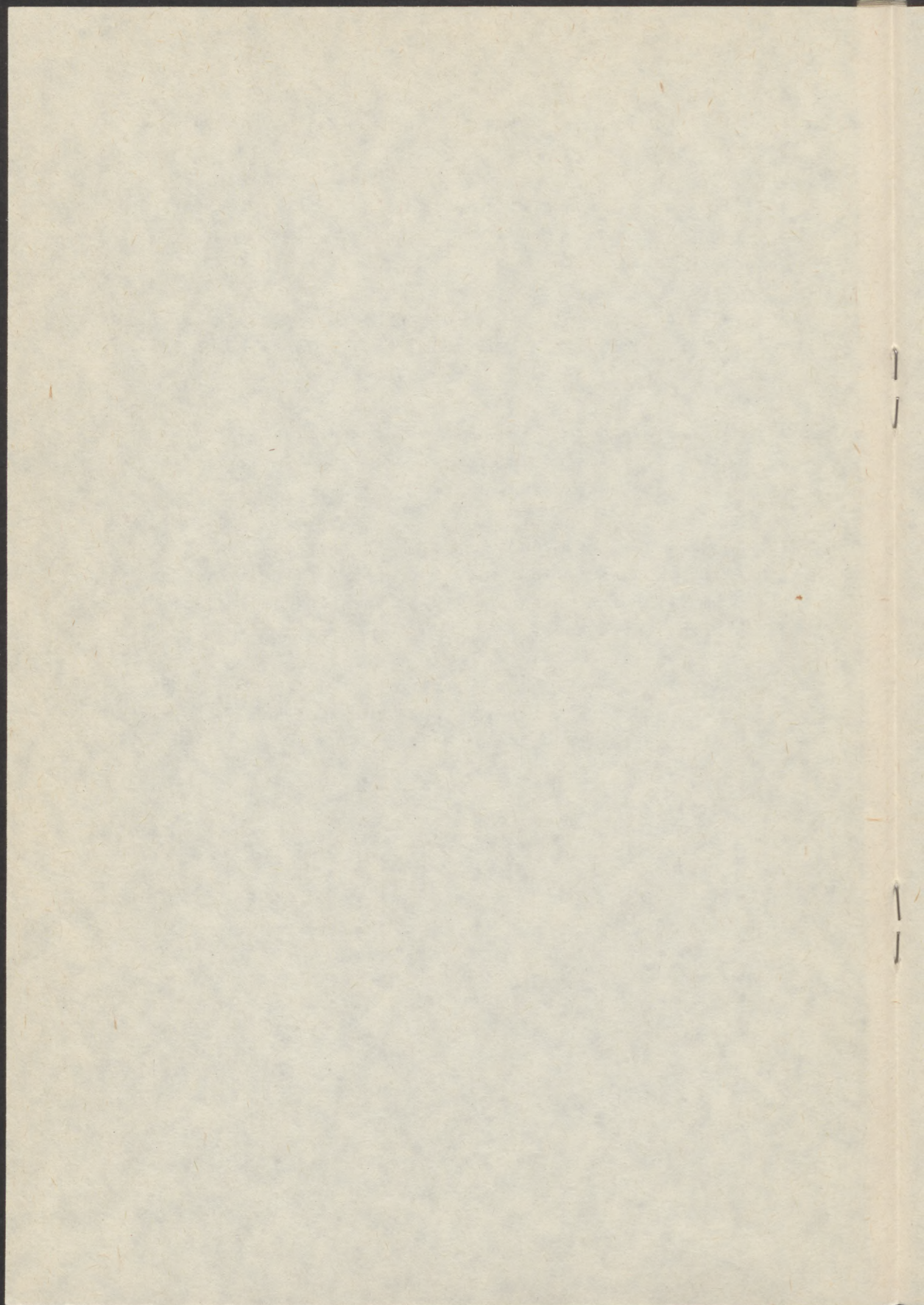
15./ A bíró - jogszabályban biztosított - függetlenségével
nem élhet /vissza/ a munkahelyi fegyelem ill. a döntésért
való felelősség rovására.

16./ A birói testülettel szemben támasztott legmagasabb fo-
ku erkölcsi tisztaság megköveteli, hogy a testület önelle-
nőzésre, önrevízióra képes legyen.

17./ Amennyiben a testület valamely tagja hivatásához nem
méltó magatartást tanúsít, a bírósági vezető kötelessége a
fegyelmi eljárás kezdeményezése.

18./ A testület egyetlen tagja sem tarthat fenn kapcsolatot
a hivatásetika szabályait megsértő személlyel. Szükség ese-
tén bármelyik bíró javaslatot tehet vezetőjénél fegyelmi el-
járás kezdeményezésére.

19./ Az etikai szabályokat megsértő bíróval szemben lefoly-
tatott eljárásra és az alkalmazandó intézkedésekre a bírák
fegyelmi szabályzata az irányadó.

III.

A BIRÓI FELELŐSSÉG MEGVALÓSULÁSÁNAK GARANCIÁI

A birói eszménynek az az elkötelezett értelmiségi, közszolgálati funkciót ellátó jogalkalmazó felel meg, aki az anyagi igazság megismerése érdekében szüntelen aggályoskodással törekszik a megismerésre azt vallva, hogy az igazság nem a folyamatok elején, mindig a folyamatok végén van. Elhárítja magától az előítéleteket, a kedvező vagy kedvezőtlen benyomásokat. Tevékenységében célratörő, mert tudja, hogy az időhuzással embertársainak alapvető érdekeit sérti. Elfogulatlan, megközelíthetetlen és tisztában van azzal, hogy e tulajdonságaival az igazságszolgáltatás tekintélyét óvja, a Magyar Köztársaság megbecsülését erősíti. Tevékenységében hivatástudat, lelkiismeretesség, az igazságra és igazságosságra törekvés, a pontosság, alaposság, nagyfoku önuralom és szakadatlan önellenőrzés vezérli. Magatartása, közéleti szereplése, magánélete feddhetetlen, példamutató, bizalomra méltó, és tekintélyt parancsoló.

Tisztában van azzal, hogy politikai és szakmai ismereteinek állandó fejlesztése, általános műveltségének szüntelen gyarapítása nélkül nem lesz képes tartósan jól ellátni hivatását, amely nagy élet- és emberismeretet igényel, alkotó munka, tudatos jogfejlesztő és társadalomformáló tevékenység.⁵⁴

A birói felelősség garanciája, ha e birói eszménynek megfelelő apparátus kialakul. A birói apparátus összességében megfelel az elvárásoknak, ugyanakkor meg kell állapítani, hogy az utóbbi években az utánpótlás körében komoly problémák merültek fel, a személyi feltételek folyamatosan romlottak, a kedvezőtlen tendenciák felerősödtek. Ez pedig befolyásolja az apparátus tagjainak "szakmai közérzetét". Ma számos reális

veszély /közömbösség, fásultság, passzivitásba való visszavonulás, stb./ fenyeget és ezek - a napi /gazdasági/ gondok mellett - mélyebb /hivatásbeli, gondolkodásbeli/ problémákat is visszatükröznek.

Ma már feltétlenül szükségessé vált egy olyan apparátus /személyi állomány/ kialakítása, amelynek tagjai hisznek a hivatásukban, és képesek arra, hogy a jelenlegi helyzetet megváltoztatva visszaállítsák a jogászi /birói/ hivatás gyakorlóinak korábbi jó hírnevét.

Az igazságszolgáltatásban dolgozóknak hivatástudata, erkölcsiségének színvonala nem egy-egy terület "magánügye", hanem közérdek, garanciális jelentőségű társadalmi érdek.

A feladat teljesítéséhez - álláspontom szerint - változtatásra van szükség a birói hivatásra nevelés, illetve a megfelelő színvonalu birói munka anyagi megbecsülése területén.

1.

A biróképzés rendszere

A jogászképzés célja, hogy a társadalom számára olyan értelmiségi szakembereket képezzen, akik rendelkeznek a munkakörük ellátásához szükséges szakmai ismeretekkel, műveltséggel, valamint az ehhez kapcsolódó társadalomtudományi tájékozottsággal. A képzés magában foglalja az alapképzést és a továbbképzést.

Az alapképzés a tudományegyetemek jogi karainak feladata. Az alapképzés egységes, alapozó jellegű, bármilyen munkakör ellátásához szükséges, alapvető ismeretek megszerzését teszi lehetővé. Elsősorban elméleti jellegű, ez azonban nem zárja

ki a gyakorlati igényekre való orientálást. Ezt a célt szolgálják a különböző gyakorlatok, speciális kollégiumok, szakmai gyakorlatok.

A jogászképzés rendszerében - ebben a körben - 1979-ben tanterv-módosítás született. Ennek eredményeként az alapképzésben az oktatás komplexitására törekedve meghatározott tantárgycsoportok kialakítására került sor és bevezetésre került az államvizsgák komplex rendszere is, amelynek keretén belül a hallgatónak az anyagi jogszabályok ismeretén túl az eljárásjogi szabályok területén szerzett ismereteiről is számot kellett adnia.

A bevezetésre került államvizsgarendszer nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. A hallgatók többsége képtelen volt megfelelni a vizsgakövetelményeknek és kialakult az a gyakorlat, hogy eleve nem is jelentkeztek egy vizsgaidőszakban a négy államvizsgára.

Ez pedig fokozott gondot jelentett a bíróságok káderutánpótlásának biztosításában is. Végül⁵⁵ a komplex államvizsgarendszer megszüntetésre került.

Az alapképzést nyújtó egyetemi oktatásra - a jogászképzés szerves részeként - épül a jogi szakvizsgára felkészítés.

A jogi szakvizsga célja, hogy a jelölt a joggyakorlati idő után számot adjon elméletileg megalapozott, gyakorlati szak tudásáról, jogpolitikai tájékozottságáról, ítélőképességéről és arról, hogy felkészült hivatásának gyakorlására.

Jogi szakvizsgára bocsátását az kérheti, aki jogi doktori oklevelet szerzett és két éven át /jogszabályban meghatározott/ joggyakorlatot, vagy a gyakorlat idejébe beszámítható egyéb jogi tevékenységet folytatott, valamint sikeres elővizsgát tett.

A joggyakorlat célja az, hogy a jelölt - az egyetemen szerzett ismereteire alapozva - megfelelő jogpolitikai tájékozottságot szerezzen, megismerje az ítélkezési gyakorlatot,

a bírósági eljárás korszerű módszereit, hivatástudata kialakuljon és elmélyüljön /azaz alkalmassá váljon az általa választott munkakör betöltésére/.

A birói munkára való felkészítés a bírósági fogalmazóképzés keretében történik. A fogalmazó joggyakorlati ideje kettő év, amelyet a következő beosztásban és időtartamban kell letöltenie:

- jegyzőkönyvvezetés és ügyintézés első foku büntető, ill. polgári tanács mellett 7-7 hónapig, munkaügyi pereket tárgyaló tanács mellett egy hónapig, gazdasági ügyeket tárgyaló tanács mellett egy hónapig, másodfoku büntető és polgári tanács mellett 2-2 hónapig;
- nemperes ügyintézés három hónapig;
- ügykezelés két hétig.

A fogalmazó valamennyi beosztásban olyan munkával foglalkoztatható, amely elősegíti a birói munkára való felkészülését /jegyzőkönyvvezetés, ítélettervezet készítése, egyéb érdemi munka/, ugy azonban, hogy kellő idővel rendelkezzen a tanulásra.

Nagy bíróságokon biztosítani kell, hogy a fogalmazó valamennyi ügytipust megismerje. A főváros területén működő bíróságokon a fogalmazók csak 6-6 hónapot töltenek az első foku büntető ill. polgári tanács mellett, és mellőzik a gazdasági, munkaügyi, közjegyzői, végrehajtó irodára beosztásukat. A fogalmazói időből ilymódon fennmaradó 5 hónapot a fogalmazó abban a csoportban, ügyszakban tölti el, ahová bíróvá megválasztása után majd várhatóan beosztásra került. Lehetőleg egyazon bíró mellett vesz részt a munkában, sajátítja el a munkamódszereket.

A joggyakorlathoz elméleti képzés is kapcsolódik. Ennek alapja az egyéni tanulás. Az egyéni tanulás folyamatosságának és eredményességének biztosítása céljából a fogalmazó köteles résztvenni un. tanulókörök munkájában és a kijelölt anyagból be kell számolnia. A főváros területén működő bíróságok

fogalmazói. 15-17 fős tanulócsoportok tagjai. Az így kialakított 3 polgári és 3 büntető fogalmazói csoportnak "osztályfőnöke" az oktatásfelelős. A fogalmazóképzés anyagát több részre /gyakorlati foglalkozásokat is beiktatva/ bontották, előadónak megfelelő gyakorlattal rendelkező első-, és másodfoku bírókat kértek fel. A beszámolás az adott téma előadójánál történik, a beszámolón az oktatásfelelős és /lehetőség szerint/ a fogalmazó instruktora és vezetője is részt vesz. A fogalmazóképzés elméleti anyagát a képzés időpontja előtt egy hónappal a fogalmazók rendelkezésére bocsátják, hogy a képzésen már kellő alapismerettel jelenjenek meg. Ebben a rendszerben lényegében biztosítva van a lehetőség minden fogalmazónak arra, hogy a bírói munkát megismerje és érdemi feladatokat teljesítsen.

Tapasztalat szerint azonban problémák merülnek fel mind az alapképzés, mind a jogi szakvizsgára felkészítés körében. A képzést vizsgacentrikusnak tartják, az egyetemi oktatással szemben kifogásként hangzik el, hogy nem nevel a gyakorlatban tanusítandó megfelelő jogász magatartásra, a fogalmazóképzéssel szemben pedig azt kifogásolják, hogy elsősorban a napi munkák elvégzettetése a cél, az elméleti továbbképzés helyett.

A jogász /bírói/ munka megbecsülésének /és vonzerejének/ rohamos csökkenése, valamint a káderutánpótlás gondjainak következtében feltehetően számolni kell azzal, hogy olyan jogászokat, bírókat kell képezni, akik kellően felkészültek lesznek arra a kihívásra, hogy a jövőben kisebb létszámmal minőségileg és mennyiségileg differenciáltabb és több munkát kell elvégezniük.

Ennek figyelembentartásával a Művelődési Minisztérium javaslatot dolgozott ki a felsőfoku jogi és államigazgatási szakemberképzés fejlesztési koncepciójára.⁵⁶ Eszerint az

alapképzés négy tanévben folya /a félévi vizsgák megszüntetésével/. A fakultatív vagy un. kis tárgyakból lehetőség lenne évközben folyamatosan a vizsgák letételére, emellett bevezetésre kerülne a tanévenkénti alapvizsga-szigorlati rendszer.

A négy tanévre alapított graduális képzésben az abszolutórium megszerzésének feltétele az alapvizsgák és szigorlatok eredményes letétele, valamint a szakdolgozat elkészítése.

Az alapképzés az abszolutóriumot követő szakdolgozatvédéssel zárulna. Ezt követően a hallgató egyetemi oklevélre és munkaviszony létesítésére jogosult /a doktori cím megszerzése nélkül/.

Az alapképzést a legfontosabb jogi munkahelyek igényeihez igazodó, két éves szakirányu továbbképzés követné, amelynek alapján polgári jogi, büntetőjogi, állam- és jogelméleti, államjogi és államigazgatásjogi államvizsgák letétele után jogosult a jelölt a doktori cím viselésére. Ezzel feleslegessé válna a jelenlegi szakvizsgarendszer fenntartása.⁵⁷

Más vélemény szerint a joggyakorlat idejének minimum három évre felemelése szükséges ahhoz, hogy a jelölt a szakvizsga letételéhez megfelelő ismereteket szerezzon és érettebb gondolkodásmóddal, nagyobb élettapasztalattal rendelkezzen.

Álláspontom szerint a jogászképzés reformjára eddig tett javaslatokat nem szabad megvalósítani. Ebben a körben /is/ a már kialakított elvek maradéktalan érvényre juttatása lenne a megoldás. Az egyetemi oktatás feladata a jogászképzés alapjainak biztosítása. A hallgatónak el kell jutnia arra a szintre, hogy megfelelő mélységű ismeretekkel rendelkezzen, felismerje az összefüggéseket és az oktatás záróakkordjaként - az addig szerzett ismereteit felújítva, összefoglalva - képes legyen azokról /vizsgán/ összefüggően beszámolni.

Helytelennek tartom az egyetemi képzéssel szemben előterjesztett azon kifogást, miszerint nem teszi lehetővé a gyakorlat megismerését, nem nyújt megfelelő alapot a birói, ügyvédi, ügyészi /stb./ magatartás kialakításához, nem fejleszti ki a hivatástudatot. Az egyetemnek nem feladata a gyakorlat megismertetése, és az sem, hogy a hallgató kezébe adja a szakfolyóiratokat, Birósági Határozatokat. Az egyetem arra törekedjen, hogy hallgatói kifogástalanul tisztában legyenek a jog elméleti kérdéseivel. Mindaddig, amíg a hallgató nem ismeri a jogszabályok tartalmát /szükség esetén akár szó szerint/, amíg nem tudja, hogy meghatározott kérdéseket milyen rendelkezések érintenek, amíg politikai gondolkodása nem megfelelő, addig nem alkalmas arra, hogy a jogalkalmazásban résztvegyen, a továbbképzés /gyakorlati ismeretszerzés/ alanyává váljon.

Véleményem szerint rendkívül helytelen lenne az államvizsgának az alapképzésből történő elhagyásával a posztgraduális szakaszba telepítése /és ezzel egyidejűleg a szakvizsga megszüntetése/.

Igy csak az érhető el, hogy a gyakorlatba kikerülő fiatal jogászok tudásszintje még alacsonyabb lesz. Ma még az államvizsga bizonyos mértékig rákényszeríti a hallgatót a leglényegesebb tárgyakból a korábban megtanultak felelevenítésére, összefoglalására.⁵⁸ Ma, amikor egyre nehezebb a jogászi munka, egyre átfogóbb ismereteket igényel a birói hivatás megfelelő ellátása - nem engedhetünk már a kezdet kezdetén a követelményekből. Nem kell félni attól, hogy a hallgatók egy része nem felel meg az államvizsgán. Ez legfeljebb csak átmeneti nehézségeket okozhat, a következő évfolyamok már rádöbbenek arra, hogy az egész képzés ideje alatt tanulni kell, ha tovább akarnak jutni.

Míg a követelmények leszállítása hosszú időre helyrehozhatatlan hibát eredményez: igények nélküli alapképzés tudatlan jogászokat szabadít az állampolgárokra.

Változtatásra szorul ezzel szemben a fogalmazóképzés jelenlegi rendszere. Véleményem szerint a fogalmazót érdekeltté kellene tenni a továbbképzésben: a képzési rendszerrel biztosítani kellene, hogy a fogalmazó maga is mindent tudni akarjon. Általános tapasztalat, hogy a fogalmazó megkívánja, hogy "képezzék", de ennek érdekében ő maga semmit nem tesz. Véleményem szerint hiányossága a jelenlegi képzésmódnak, hogy nem kívánja meg a fogalmazó aktivitását abban, hogy a bírói munka egészét /az azt segítő tevékenységekkel együtt/ megismerje.

Ezért a fogalmazóképzés változtatását a következő körben javaslom:

- Jogszabály ne határozza meg a fogalmazóképzés idejét, csupán azt rögzítse, hogy a fogalmazó kinevezését követő második év elteltétől a jelölt szakvizsgát tehet, amennyiben valamennyi, az alább felsorolt követelménynek eleget tett:

a./ valamennyi beszámolón elméleti tudását eredményesen bemutatta,

b./ és valamennyi gyakorlati fokozatot teljesítette.

- A gyakorlati fokozatok mind büntető, mind polgári ügyszakban:

a./ iktató iroda, valamint a kezelő irodák munkája,

b./ bírói utasítás önálló teljesítése /idézés, megkeresés kiadása, stb./

c./ jegyzőkönyvvezetés /jegyzőkönyv önálló elkészítése/ illetve kurrencia önálló végzése,

d./ határozat indokolásának szerkesztése,

e./ határozat rendelkező része tervezetének elkészítése,

f./ ügyfélfogadás.

A jelölt az egyik gyakorlati fokozatból a következőbe mindaddig nem léphet, amíg feladatát önállóan és hibátlanul el látni nem tudja. Amennyiben a követelményeket optimális időn

belül teljesíti, két év elteltével vizsgára bocsátható. Ha valamelyik fokozatban több időt tölt - a fogalmazóképzés ideje értelemszerűen meghosszabbodik.

A követelmények megfelelő teljesítése esetén a hivatalvezetés köteles biztosítani a magasabb fokozatnak megfelelő munkát és a fizetés is csak ez esetben emelhető.

A gyakorlati fokozatok következetes betartását kiegészítheti a nagyobb bíróságokon az ügycsoportok szerinti forgatás. Munkajogi, illetve gazdasági ügyeket tárgyaló tanács mellé történő beosztás pedig csak ilyen irányu érdeklődés /bejelentett igény/ alapján indokolt.

A teljesítmény szerinti továbbhaladás lehetőségével biztosítható lenne, hogy a fogalmazó önmaga is törekedjen arra, hogy a bírói munkához szükséges ismereteket mielőbb elsajátítsa /ha nem akar pl. öt évig kezdő fogalmazói fizetéssel adminisztratív jellegű munkát végezni/.⁵⁹

Szükséges azonban a szakvizsgarendszer - 12/1976./XI.6./ IM sz. rendelet által szabályozott modelljének - fenntartása. Figyelemmel kellene azonban lenni arra, hogy a szakvizsgán nem az egyetemen tanultakat kell ellenőrizni, hanem arról kell meggyőződni, hogy a jelölt elsajátította-e és milyen mértékben azokat a szakmai tudnivalókat, amelyek szükségesek hivatása gyakorlásához.

A jelölt értékelésénél azt kell figyelembe venni, hogy érett-e a választott pálya gyakorlására. Ez akkor állapítható meg, ha megfelelő elméleti felkészültséggel rendelkezik, ismeri társadalmi életünk valóságát, s hivatása gyakorlását ebben el tudja helyezni, ha tételjes jogi ismerete meggyőző, az nem elvont, hanem a gyakorlatba ágyazott ismereteket jelent.

Végül olyan tulajdonságokkal, készségekkel rendelkezik, amelyek nélkülözhetetlen elemei a jogász munkának.

Az igényesség magasabb mércéjét semmilyen objektív körülmény

/pl. az egyes szakmában jelentkező létszámgondok/ vagy szubjektív szempont nem befolyásolhatja. Ez garantálhatja azt, hogy aki bírói szakvizsgával rendelkezik, az alkalmas hivatása betöltésére.

2.

A bírói munka anyagi megbecsülése

Dr. Fűrész Klára véleménye⁶⁰ szerint a bírói felelősség speciális formája a bírói függetlenség.⁶¹ A bíró függetlensége azt biztosítja, hogy a bírót semmilyen befolyás ne érhesse, semmilyen más hatásra ne hallgasson, egyedül a jogkövetés vezesse a döntéshez vezető uton. A függetlenség leglényegesebb biztosítója a bírói tisztség elnyerésének módja; az, hogy funkciójukat a bírói szervezetben hivatásszerűen gyakorolják, szolgálati viszonyuk csak a bírósági szervezethez köti őket;⁶²

a bírót tisztségétől megfosztani, büntető felelősségre vonni csak a törvényben meghatározott módon lehet; valamint az, hogy bíró pártnak tagja nem lehet, politikai tevékenységet nem folytathat.

Álláspontom szerint ezen /a gyakorlatban megfelelően funkcionáló/ rendelkezéseken túl a bíró függetlenségét /és ezzel felelőssége garanciáját is/ elsősorban az anyagi téren való függetlenítés szolgálná.

A bírói munkára megfelelően felkészített, hivatása ellátására egyénileg alkalmas, a munkáját felelősségtudattal és hivatásszeretettel végző bíró munkáját megfelelően honorálni kell.

Magyarországon a bírók száma 1985-ben 1421 volt, az összes jogász száma pedig nem érte el a kilencezret. Jelenleg a bírók létszáma országosan 1200 körül mozog. E létszám eltörpül a más foglalkozásokban tevékenykedők /pl. a 7200 juhász, 19333 tagoncavezető/ száma mellett.⁶³

Az Igazságügyi Minisztérium kidolgozta a bírák anyagi megbecsülésének új rendszerét, amelynek bevezetését 1991. januárjára tervezik. A jelenlegi gazdasági helyzetben azonban feltehetően nem oldható meg egy csapásra a bírók /és a legtöbb más ágazatban dolgozók/ anyagi helyzetének javítása. De a tervezet megvalósításához első lépésként végrehajtható lenne a bírók munkájának értékelése és az értékelésnek megfelelő díjazás rendszerének /fizetésemeléssel egybekötött/ kialakítása.

A bírók munkájának értékelése kétféle szempontból /a munka mennyisége és minősége szempontjából/ történhet.

A birói munka mennyisége számszerűen mérhető. Ebben a körben vizsgálat tárgyává lehet tenni meghatározott időszak alatt

- a tárgyalat és
- befejezett ügyek számát;

az ügyek befejezésének módját /érdemi befejezésnek tekintve az ítéletet, egyezséget, egyéb befejezésnek tekintve a permegszüntetést, felfüggesztést, szünetelést, stb./; az érdemi befejezéshez fűződő írásbafoglalási kötelezettség teljesítését /vagy elmulasztását/, az ügyek nehézségi fokát.

A vizsgálathoz olyan matematikai eljárás alkalmazása szükséges, amelynek alapján szubjektív értékelési elemek nélküli sorrend alakítható ki. Ehhez a következő módszer alkalmazható: adott időszakban /pl. 1 évben/ a tárgyaláson befejezett /=B/ és az összesen tárgyalat /=T/ ügyek számának hányadosa, a tárgyaláson érdemben /=É/ befejezett ügyek és az összesen befejezett ügyek számának hányadosa, valamint az érdemben befejezett ügyek és az abból késedelem nélkül írásba foglalt /I/ határozatok számának hányadosa /amely mindig egynél kisebb abszolút szám/ által adott értékek figyelembevételével számtani átlag állítható fel. Mind az egyes értékek, mind az átlagértékek akkor jók, ha az egy egészhez közelítenek.

A hosszabb tartamu vizsgálati idő biztosítja, hogy a könnyebb és nehezebb ügyek /helyes kiosztás esetén/ kiegyenlítsek egymást és így valamennyi bírónál közel hasonló erő kifejtést igénylő referáda alakuljon ki. Ugyanakkor a számértékek súlyozhatók az egyes pertikusok nehézségi foka, a bizonyítás munkaigényessége szerint.

A vizsgálat során a tárgyaláson kívül befejezett illetve intézett ügyek figyelmen kívül maradnak, tekintettel arra, hogy egyes perkategóriákban egyáltalán nincs lehetőség pl. tárgyaláson kívül ítélet hozatalára, egyezség jóváhagyására;

A tárgyaláselőkészítés különböző módjai miatt pedig nem mutatna a bíró munkavégzéséről reális képet pl. polgári ügyszakban a hiánypótlás eredménytelensége miatt alkalmazott, idézés kibocsátása nélküli keresetelutasítások száma; és indokolatlan különbség mutatkozna a büntető és polgári ügyszakban tevékenykedő bírák munkateljesítménye között. Büntető ügyszakban azonban a tárgyaláson kívül befejezett ügyekből - munkaigényességük miatt - az érdemi befejezések közé kell számítani az összbüntetési eljárásokban hozott határozatokat /és értelemszerűen számukkal a tárgyalta ügyek számát is növelni indokolt/.

A mérőszám /M/ tehát

$$M = \frac{\begin{matrix} B & & É & & I \\ - & + & - & + & - \\ T & & B & & É \end{matrix}}{3}$$

A próbaszámítás a Fővárosi Bíróság elnöke által 1986. El. II. D. 33/4. szám alatt közzétett, a budapesti bíróságok ügyforgalmát, ítélkezését és létszámhelyzetét feltáró statisztikának alapos tanulmányozása után, a tényleges arányoknak megfelelő fiktív adatokkal történt, a késedelem nélkül irásbafoglalt érdemi határozatok számát optimálisnak véve.

A mellékelt táblázatból kitűnik, hogy a javasolt értékelési módszer az előzetes próbát kiállta. Az "M" értékek kis határokon belül szórnak. A rangsort lényegében az érdemi befejezések száma befolyásolja /a táblázat 4., 5. sorában szerepeltetett nagyszámu - de kevés érdemi - befejezés illetve kevés - de több érdemi - befejezés közel azonos "M" értéket eredményezett; és a polgári ügyszakban - a táblázat 8. sorában - jelölt legmagasabb számu érdemi befejezéshez a legmagasabb "M" érték járult/. Amennyiben a késedelem nélkül írásbafoglalt érdemi határozatok aránya is a tényleges adatokkal kerül meghatározásra, az "M" értékét negatív irányban befolyásolhatja az írásbafoglalás /esetleges/ elmulasztása - és így a hanyag, napi munkáját el nem végző bíró a rangsorban hátrább kerül.

"Értékelt" bíró neve	Befejezett ügyek száma ("B")	Tárgyalt ügyek száma ("T")	Érdemben befejezett ügyek ("É")	Irásba foglalva késelelem nélkül ("I")	$\frac{B}{I} + \frac{É}{T} + \frac{I}{É}$ M	X-ban	Rangsorban betrélt hely
B ₁	27	27	14	14	$\frac{27}{27} + \frac{14}{14} + \frac{2,51}{3} = 0,836$	83,6	4.
B ₂	29	27	12	12	$\frac{29}{27} + \frac{12}{29} + \frac{2,48}{3} = 0,826$	82,6	5.
B ₃	28	27	15	15	$\frac{28}{27} + \frac{15}{28} + \frac{2,56}{3} = 0,853$	85,3	3.
B ₄	31	27	16	16	$\frac{31}{27} + \frac{16}{31} + \frac{2,65}{3} = 0,883$	88,3	1.
B ₅	25	27	18	18	$\frac{25}{27} + \frac{18}{25} + \frac{2,64}{3} = 0,880$	88,0	2.
P ₁	30	48	24	24	$\frac{30}{48} + \frac{24}{30} + \frac{2,425}{3} = 0,808$	80,8	4.
P ₂	33	48	26	26	$\frac{33}{48} + \frac{26}{33} + \frac{2,474}{3} = 0,824$	82,4	2.
P ₃	31	48	27	27	$\frac{31}{48} + \frac{27}{31} + \frac{2,515}{3} = 0,836$	83,6	1.
P ₄	32	48	25	25	$\frac{32}{48} + \frac{25}{32} + \frac{2,447}{3} = 0,815$	81,5	3.
P ₅	34	48	23	23	$\frac{34}{48} + \frac{23}{34} + \frac{2,384}{3} = 0,794$	79,4	5.

BUNTFELŐ ÜGYSZAK

POLGARI ÜGYSZAK

A bírói munka minőségének értékelésére megbízható /szubjektív elemek nélküli/ módszert kialakítani nem lehet, a munka jellege miatt. Megközelítően pontos kép alakítható ki azonban

- a megfellebbeezett ügyek kapcsán hozott másodfoku határozatok rendelkezéseiből /az első foku ítéletek megváltoztatásának, hatályon kívül helyezésének arányából/; illetve
- a közvetlen munkahelyi vezető mindennapi tapasztalataiból és a vizsgálatok, minősítések anyagából.

Ahhoz azonban, hogy ezekből az adatokból pontos képet nyerjünk,

a fellebbviteli fórum képzettségének, gyakorlottságának;
a vezetői munka igényességének;
a vizsgálatok alaposságának és a minősítések részrehajlás nélküliségének optimálisnak kell lennie.

A fenti összetevőkből megállapított rangsor élén állókat - a jelenlegi lehetőségek szerinti - legmagasabb fizetés-emelésben kell részesíteni. Nem kell tartani attól, hogy az egyes fizetések között /ennek következtében/ nagyobb különbségek keletkeznek. A munka szerinti bérdifferentiálásnak éppen az a lényege, hogy a tartósan hibásan, pontatlanul dolgozók háttérbe kerüljenek, a munkájukat színvonalasan, naprakészen végzőkkel szemben. Nem kell tartani attól sem, ha a munka értékelése következtében alkalmazott differentiálás eredményeként kialakult alacsonyabb fizetésük miatt elégedetlenkedők eltávoznak az apparátusból, hiszen a munkáját nem megfelelően végző bíró nem alkalmas hivatása betöltésére és így lényegében vele szemben felmentés alkalmazásának is helye van.

A pályát egyéb okból elhagyni szándékozókat sem kell erőnek erejével, külön juttatásokkal /lakás biztosításával, magasabb beosztásba sorolással, stb./ visszatartani. Az ilyen

eszközöket inkább az apparátushoz hű, a munkáját hivatásnak tekintő bíró megsegítésére kell fordítani.

Igy idővel az apparátusban csak olyan bírók maradnak, illetve az üres állások olyan jelentkezőkkel tölthetők be, akik maradéktalanul, minden követelménynek megfelelnek és már joggal várhatják a központi, állami intézkedést is helyzetük /további/ javítására.

Ebben a körben álláspontom szerint pedig megfontolás tárgyává kell tenni a fizetések rendezésének, vagy ennek hiányában más, természetbeni juttatások biztosításának kérdését.

A bírói fizetéseket mindenkor olyan szinten kell tartani, hogy az a bíró megélhetését /a gazdasági élet adottságaihoz mérten/ biztosítsa, és a jogászai foglalkozások között - e hivatás erkölcsi fontosságához és primátusához igazodva - a legmagasabb legyen. Bíró nem kerülhet olyan helyzetbe, hogy /akár az állammal szemben/ kölcsöntartozása legyen, mert ez veszélyezteteti függetlenségét. A bírói munka jellegénél fogva nem lehet számítani arra sem, hogy a bíró kiegészítő jövedelemhez juthat az összeférhetetlenségi szabályok esetleges feloldásával. Ez a munka ugyanis teljes embert kíván, a rendelkezésre álló időt továbbképzésre, szakirodalom olvasására kell fordítani és nem másodállás betöltésére. A bírói munka ellenértékeként meghatározott fizetésnek kell olyan mértékűnek lennie, hogy az a bírónak gondtalan életet biztosítson. A nyugodt, rendezett körülmények között élő bíró nem lesz feszült a tárgyalóteremben sem, és megfelelő gondot tud fordítani szakmai fejlődésére is.

Amennyiben a gazdasági helyzet nem biztosít reális lehetőségeket a bírók fizetésének kielégítő rendezésére, más mód is található az életkörülmények javítására.

Ki kellene alakítani olyan lakásállományt, amellyel az apparátus tagjainak lakásigénye megfelelően kielégíthető. Egye-

dülálló, önálló lakással nem rendelkező személy garzon-lakásra, a családosok pedig a lakásigényüknek /az együttlakó személyek számához igazodó/ törvényes mértéke szerinti szobaszámu, összkomfortos lakásra lenne jogosult. Az apparátus rendelkezésére álló lakásokkal kapcsolatban a vállalati bérlakásokra vonatkozó rendelkezések alkalmazhatók.

Komoly segítséget jelentene a megfelelő körülmények között, ingyenesen biztosított munkahelyi étkeztetés, illetve a szakkönyvek-, folyóiratok vásárlásával kapcsolatban felmerült igazolt költség megtérítése, de gyermek megbetegedése esetére gyermekfelügyelet megszervezése vagy erre fordítható segély biztosítása is.

3.

A bíró

Az igazságszolgáltatás sajátos állami tevékenység. Alkotmányos felhatalmazásánál fogva egyedül jogosított arra, hogy alapvető állampolgári jogokat érintsen, adott esetben rendelkezék élet, vagyon, vagy személyes szabadság felett. Az igazságszolgáltatás jellegénél és helyénél fogva elsősorban a társadalom negatív jelenségeivel, a konfliktusokkal, a sokszor már elmérgesedett és reménytelen jogvitákkal foglalkozik. Nagyfoku hivatástudat, ezen túlmenően a távlatokat látó politikai, társadalmi és jogi műveltség kell ahhoz, hogy a birói apparátus tagjai felülemelkedjenek a negatív jelenségek tömegén sa társadalom iránt érzett felelősségtudattal, emberszeretettel, meggyőző erővel végezzék munkájukat. Ezért a bíró felelősséggel tartozik.

A felelősség megvalósításának garanciája a képzés és kiválasztás megfelelő módszerének kidolgozása, a bíróval szemben támasztott követelmények összegyűjtése és értelmezése,

a becsületesen, jól végzett munka megfelelő honorálása, a fegyelmezetlen és tartósan hibás, gyenge színvonalu munkának a felelősség megállapításával történő értékelése. A bíró felelőssége megvalósulásának alapvető garanciája azonban - a bíró.

A bírónak meghatározott képességekkel, készségekkel, személyiségjegyekkel kell rendelkeznie ahhoz, hogy alkalmas legyen hivatása gyakorlására. Ezek:

- az összpontosítás és összegzés készsége,
- felfogásbeli gyorsaság, éleslátás,
- emberismeret,
- kommunikációs képesség,
- ítélőképesség,
- tárgyilagosság,
- lelkiismeretesség,
- elvszerűség,
- tisztesség,
- felelősségtudat.

A bíróval szemben alapvető követelmény az igazságosság, az elfogulatlanság, a pártatlanság. A bírónak objektivnek kell lennie. Képesnek kell lennie arra, hogy felismerje a szubjektumának aktivitásából származó veszélyeket és önfegyelmel kell rendelkeznie. A rokonszenves vagy ellenszenves fellépés, az ügyes vagy kevésbé ügyes megnyilvánulások nem befolyásolhatják. El kell tudni kerülni a kényelmességből fakadó könnyebb megoldások keresését és elfogadását, az egyoldalú beállítottságot. El kell tudni vonatkoztatni önmagát korábbi személyes tapasztalataitól. Nem viheti be magánéletének problémáit /idegességén, keserűségén, fásultságán, fáradságán keresztül/ eljárásába.

Minden élethelyzetben meg kell találnia a helyes magatartást. Higgadtsága, méltósága a legfőbb biztosíték a konfliktusok

megoldására. A bírónak erélyesnek, határozottnak kell lennie az eljárási cselekmények meghatározásában, az ügyféllel kialakult /formalizált/ kapcsolat irányításában. A feladatok megvalósulása érdekében megkövetelt tiszta szigorúság azonban nem enged meg hatalmaskodást, hatalommal való visszaélést, önkényeskedést.

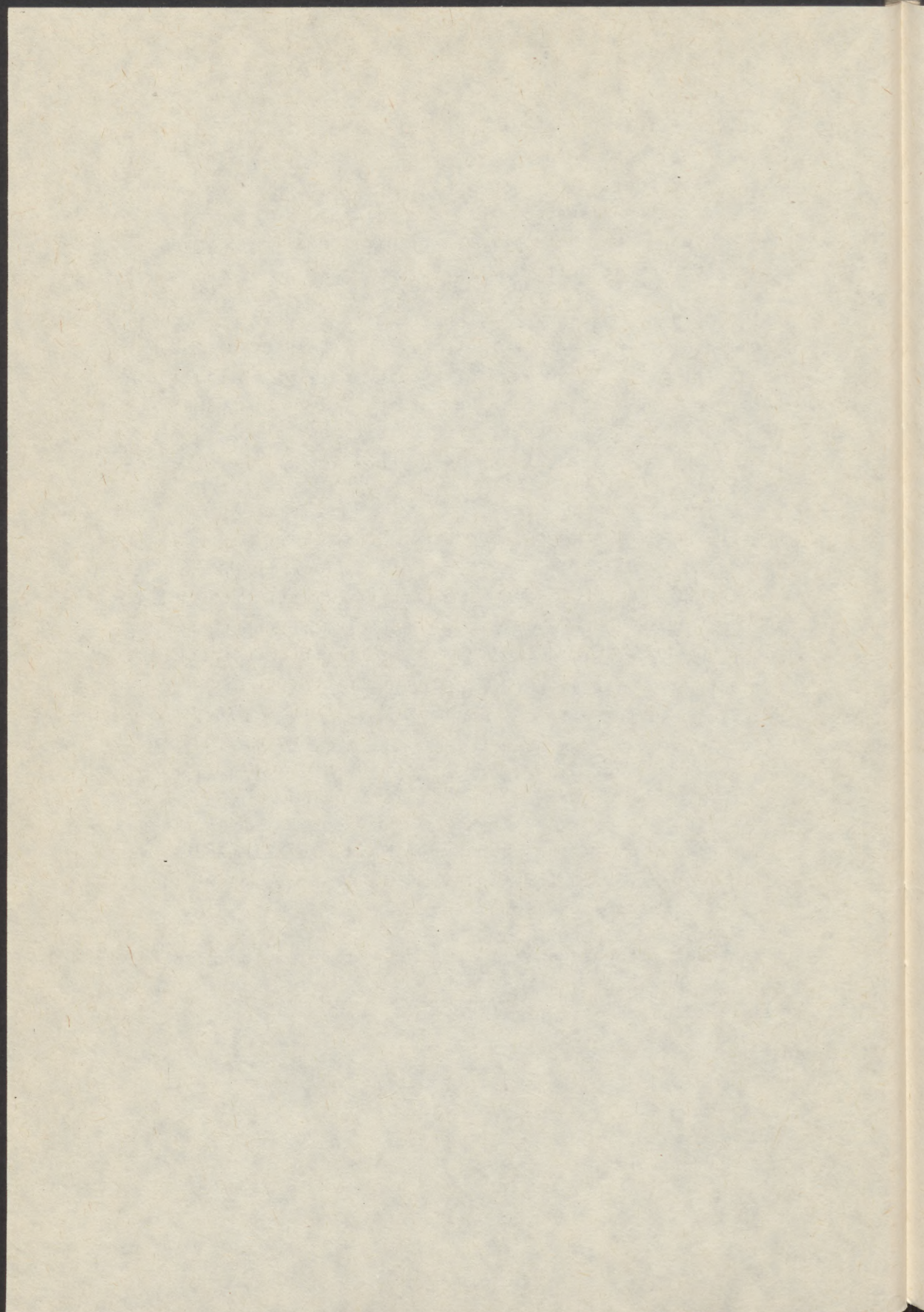
Ez azonban nem jelenti azt, hogy a bíró szenvtelenül, emberi érzelmek nyoma nélkül viselkedjen. Helye van minden megnyilatkozásnak, amely a hivatástudatot, az elfogulatlanságot, a demokratizmust, a humanizmust, a teljes odaadást és a nagyfoku érdeklődést, a megértést, az igazság keresésének szenvedélyességét, az igazságosságot és a méltányosságot bizonyítja.

A bíró - tisztségébe beiktatásakor - esküt tesz. Az eskü szövege a következő:

"Én... esküszöm, hogy a Magyar Köztársasághoz, annak népéhez és Alkotmányához hű leszek; az állami és szolgálati titkot megőrzőm, az Alkotmányt és az alkotmányos jogszabályokat megtartom, a hatáskörömbé tartozó ügyekben részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen, a nép érdekeinek szolgálatában eljárrok és minden igyekezettel azon leszek, hogy bírói működésemmel a Magyar Köztársaság fejlődését előmozdítsam."

A bírót hivatásának gyakorlása során a jogszabályok, az esküje, hivatásának magatartási szabályai, lelkiismerete, valamint emberi és jogi meggyőződése kell, hogy irányítsák. Tényleges felelőssége ez.

A társadalom többségének a szemében a bíró ma is úgy él, mint aki hozzáférhetetlen, feddhetetlen, mint az igazság tudója és hordozója. Vigyázni kell erre a bizalomra.

JEGYZETEK

- 1./ Kiemelések Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái, a polgári jogi felelősség c. művéből /Akadémiai Kiadó, Budapest - 1961./
- 2./ Csecsina, N.A.; A felelősség kategóriája az eljárásjogban /Polgári Eljárásjogi Füzetek - 1983./
- 3./ Farkas József: A polgári eljárásjogi felelősség kérdéséhez /Polgári Eljárásjogi Füzetek - 1983./
- 4./ Eörsi Gyula: A felelősség jogágazati variációiról /Jogtudományi Közlöny 1978. évi 1. szám/
- 5./ A Polgári perrendtartásról szóló, többször módosított 1952. évi III. törvény /a továbbiakban Pp./ 16. § /2/ bekezdése
- 6./ Pp. 13. § /1/ bekezdése
- 7./ Pp. 15. §
- 8./ Pp. 21. § /2/ bekezdése
- 9./ Pp. 21. § /3/ bekezdése
- 10./ Pp. 325. § /1/ bekezdése
- 11./ Pp. 352. § /1/ bekezdése
- 12./ módosított 1969. évi II. törvény 61. § /1/ bekezdése
- 13./ módosított 1969. évi IX. törvény 41. § /1/ bekezdése
- 14./ Pp. 14. §
- 15./ A polgári perrendtartás magyarázata /KJK - Budapest-1976./
- 16./ Pp. 17. §
- 17./ Pesti Központi Kerületi Bíróság 2o.P.9o773/1985/8. számú határozata
- 18./ Pp. 21. § /1/ bekezdése: A másodfoku bíróság által elrendelt bizonyítást lehetőleg olyan bíró folytassa le, aki az első foku ítélet meghozatalában nem vett részt.
- 19./ Pesti Központi Kerületi Bíróság 2o.P.9o466/1986/12. számú határozata
- 20./ Fővárosi Bíróság 56.Pf.XVII.271o2/1982/2. számú ítélete

- 21./ Pesti Központi Kerületi Bíróság 2o.P.85683/1988. számú ügy
- 22./ A Pp. 134. § /3/ bekezdése szerint a felet, ha a tárgyalás rendjét zavarja, az elnök rendreutasítja, ismételt vagy súlyosabb rendzavarás esetében pénzbírságot szab ki. Ujabb rendzavarás esetén a Pp. 134. § /4/ bekezdése értelmében ismételt pénzbírság kiszabására kerülhet sor, és ezzel egyidejűleg vagy ehelyett a bíróság a felet a teremből kiutasíthatja.
- A Legfelsőbb Bíróság iránymutatásában kifejtette, hogy ezek a rendelkezések arra szolgálnak, hogy a tárgyalás rendjét magatartásukkal megbontó felekkel szemben a tárgyalást vezető bíró felléphessen, intézkedhessen, és ezzel biztosítsa a zavartalan tárgyalásvezetést, de egyben a bíróság tekintélyét is, és szolgálja a felek megfelelő magatartásra nevelését.
- 23./ Pesti Központi Kerületi Bíróság 6.P.51929/1988/2. sz. végzése
- 24./ Pesti Központi Kerületi Bíróság 15.P.9o375/1988/7. sz. végzése
- 25./ Fővárosi Bíróság 53.Pf.2176o/1989/1. számú végzése
- 26./ Fővárosi Bíróság 53.Pf.21761/1989/1. számú végzése
- 27./ A bíró alapvető kötelessége, hogy a Magyar Köztársasághoz, annak népéhez és alkotmányához hű legyen; a jogszabályokat megtartsa, tiszttségében részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen járjon el. A bíró köteles mindenkor tiszttségéhez méltó magatartást tanúsítani. /Módosított 1972. évi IV. törvény 52. § /1/ bekezdése/.
- 28./ A bíróságokról szóló, módosított 1972. évi IV. törvény /a továbbiakban: Bsz./ 63. § /1/ bekezdése
- 29./ Bsz. 63. § /2/ bekezdése
- 3o./ A bírák fegyelmi szabályzatának /a továbbiakban: Fsz./ 2. §-a
- 31./ Fsz. 3. § /1/ bekezdése

- 32./ Fsz. 3. § /2/ bekezdése
 33./ Bsz. 64. §; Fsz. 5. § - 10. §
 34./ Fsz. 11. § - 13. §
 35./ Ez esetben a fegyelmi eljárást felfüggesztik és a bűn-
 cselekmény gyanujáról értesítik az igazságügyminisztert.
 36./ Bsz. 66. §; Fsz. 18. § /2/ bekezdés
 37./ Fsz. 20. §
 38./ országos adat
 39./

Munkakör megnevezése	Fegyelmi büntetések		
	megrovás	szigoru megrovás	összesen:
Megyei bírósági bíró	-	-	1
Helyi bírósági bíró	3	2	5
Közjegyző	-	1	1
=====			
Összesen	3	4	7

40./ országos adat

41./

Munkakör megnevezése	Fegyelmi büntetések		
	megrovás	szigoru megrovás	összesen:
Helyi bírósági bíró	2	4	6
Közjegyző	1	-	1
=====			
Összesen	3	4	7

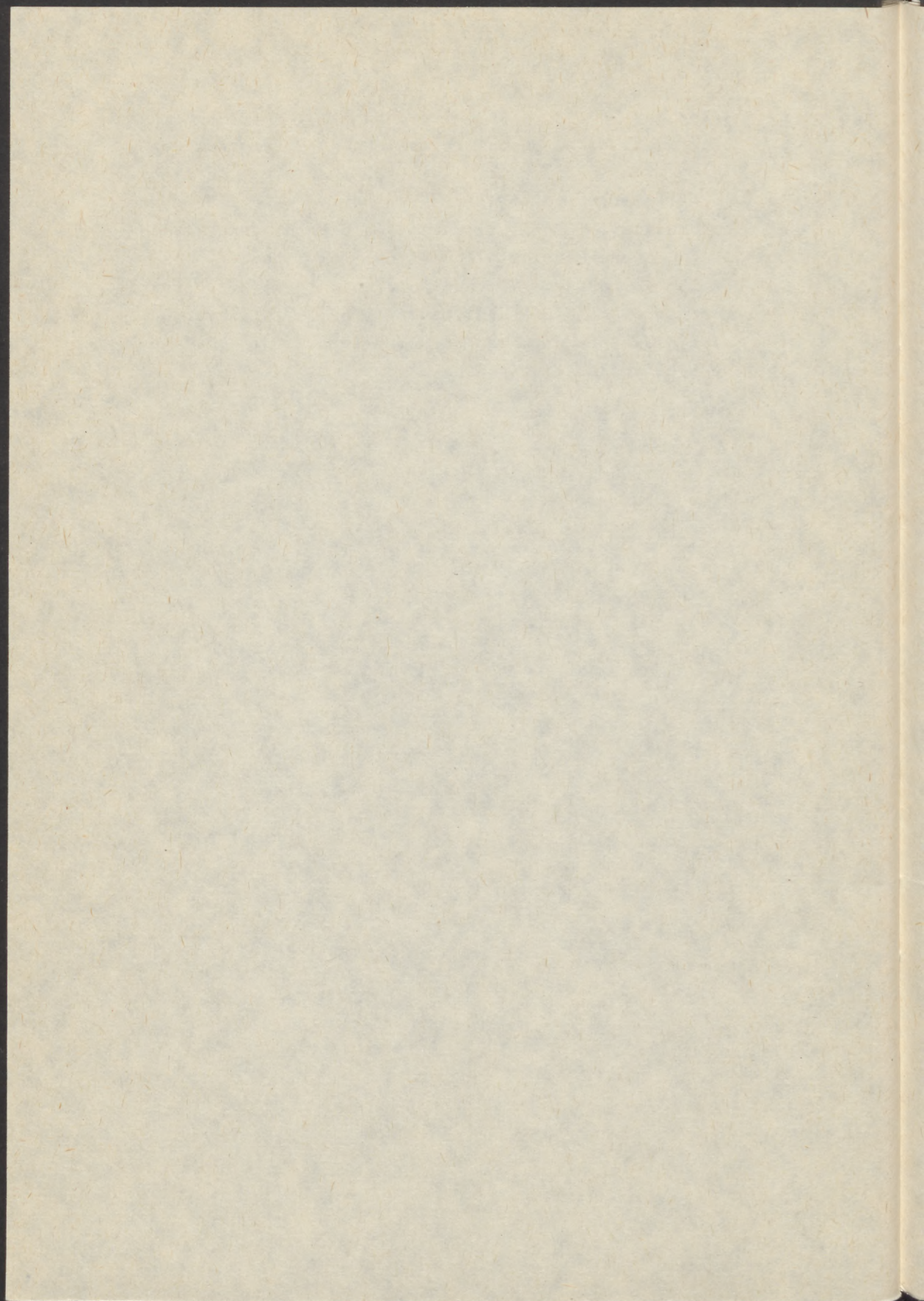
42./ Fsz. 21. § /1/ bekezdése

43./ Ptk. 349. §

44./ A Polgári Törvénykönyv magyarázata - KJK; Budapest 1981.-
 1611. oldal.

- 45./ Ezt jelenti a tétel: a jog nemtudása nem mentesít a következmények alól.
- 46./ A Legfelsőbb Biróság Birósági Határozatok 1986. évi 10. számában megjelent 417. számú eseti döntése
- 47./ Gondolatok a polgári eljárásjogi felelősségről címmel megjelent 1989-ben az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar gondozásában.
- 48./ A Legfelsőbb Biróság Birósági Határozatok 1985. évi 3. számában megjelent 102. számú eseti döntése
- 49./ Megjelent a Magyar Jog 1983.évi 8. számában
- 50./ Dr. Lukács Tibor: A jogászi hivatás etikája, az etika hivatása /Magyar Jog 1983. évi 8. szám 684. oldal/
- 51./ A módosított 1949. évi XX. törvény hatályos szövegének 45-50. §-ai
- 52./ A Bszt., az eljárási szabályok, ügyviteli és ügykezelési szabályok, stb.
- 53./ A birói eszmény meghatározásánál felhasználásra került az Igazságügyi Minisztérium /volt/ Tudományos és Tájékoztatási Főosztálya által összeállított tervezet a "Birói magatartás kódexé"-ről
- 54./ 1985/86. tanév
- 55./ 1984. január
- 56./ A javaslat /és az azzal kapcsolatos vita/ ismertetésre került a Jogpolitika 1984. évi 1. /és az azt követő/ számában is.
- 57./ Hasonló álláspontot képviselt dr. Hartay Henrik a jogi felsőoktatás reformjáról folytatott kerekasztal-beszélgetés során /lásd: Jogpolitika 1984. évi 2. szám/
- 58./ Lásd ugyanezt dr. Csúry Kálmán: Gondolatok a jogi felsőoktatás reformjához - Jogpolitika 1984. évi 5. szám
- 59./ Dr. Kiss Daisy: A jogászi munka időszerűsége /díjnyertes pályamunka, 1985./
- 60./ Elhangzott /többek között/ a Magyar Jogász Egylet 1990. évi siófoki kongresszusán, a birósági szervezett továbbfejlesztésével foglalkozó szekcióülésen

- 61./ Alkotmány 50. § /2/ bekezdése; Bsz. 52. § /2/ bekezdése
- 62./ Ezt fejezi ki az összeférhetetlenség szabályának rögzítése. /Bsz. 62. §/ A bíró nem végezhet olyan tevékenységet, amely bírói tisztségével nem egyeztethető össze, tudományos, művészi, irodalmi és oktató munka kivételével más kereső foglalkozást nem folytathat.
- 63./ Az 1985-ös arányok dr. Németh János: A Polgári Perrendtartás átfogó újraszabályozásáról szóló, a Magyar Jogász Szövetség X. kongresszusán /1985. X. 11-13./ tartott előadásából származnak.

I R O D A L O M J E G Y Z É K

- 1./ Antalffy György : A politikai és jogi kulturáról
/Magyar Jog, 1982. évi 2. szám/
- 2./ Aradi Béla : A jogász társadalmi felelőssége
/Valóság, 1981. évi 4. szám/
- 3./ Bándi Gyula : Jogászképzés, jogi továbbképzés
/Jogász Szövetségi Értekezések
1983./
Gondolatok a jogászképzés ürü-
gyén
/Magyar Jog, 1983. évi 5.szám/
- 4./ Borics Gyula : A birói hivatás presztízse
/Jogpolitika, 1984. évi 3.szám/
A jogtanácsos feladatairól,
jogpolitikai és módszertani
irányításáról
/Magyar Jog, 1984. évi 3.szám/
- 5./ Cottely István : A bírók magánjogi felelőssége
/Pécsi Egyetemi Könyvkiadó,
1938./
- 6./ Czili Gyula : A bíró, az ügyész, az ügyvéd
kapcsolata és magatartása a
tárgyalóteremben
/Magyar Jog, 1969. évi 9.szám/
- 7./ Csapody Tamás : ÁJTK 1985. avagy a joghallgatók
pályaképe
/Szakdolgozat 1985./
- 8./ Csernok Gyula : A birói magatartás és a hivatás-
tudat
/Jogász Szövetség Értekezések
1986./

- Csernok Gyula : A birói hivatástudat
/Magyar Jog, 1985. évi 7.szám/
- 9./ Csiky Ottó : Jegyzetek a bíróról és a munká-
járól
/Valóság, 1968. évi 11. szám/
- 10./ Csúry Kálmán : Gondolatok a jogi felsőoktatás
reformjavaslatához
/Jogpolitika, 1984. december/
- 11./ Eötvös Loránd : Az egyetem feladatáról
/Magvető Könyvkiadó, Bp. 1985./
- 12./ Farkas Endre : Erkölc, érték, nevelés
/Tankönyvkiadó, Bp. 1983./
- 13./ : A fogalmazóképzésről
/Jogpolitika, 1983. évi 3.szám/
- 14./ Fürész Klára : A birói megbízatás keletkezése
és a birói függetlenség
/Állam- és Jogtudomány, 1984.évi
11.szám/
- 15./ Gál Lajos : A beteg igazságügy
/Bp. 1907./
- 16./ Gyürky István : Tárgyalási magatartás a bíró
szemében
/Magyar Jog 1975. évi 3-4.szám/
- 17./ Harmathy Attila : Ki tartozik a jogásztársadalom-
ba? /Jogpolitika 1983. március/
- 18./ Horváth Matild : A jog és erkölcsi tudat fejlő-
désének néhány kérdése
/Jogtudományi Közlöny, 1977. évi
9.szám/

- 19./ Illés Lászlóné : A bíróságok anyagi és technikai ellátottsága
/Jogpolitika 1982. évi 2. szám/
- 20./ A jogászság társadalmi szerepe és megbecsülése
/Szemelvények az 1986.IV. 29-én megrendezésre kerülő kari fórumhoz/
- 21./ A jogászshivatás /Egyetemi Nyomda, Bp. 1942./
- 22./ Kabódi Csaba : Igazságszolgáltatás - szolgáltatás?
/Jogtudományi Közlöny, 1984. évi 3. szám/
- 23./ Katonáné dr. Soltész Márta : Személyiség és jog
/Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Bp. 1972./
- 24./ Kerekasztal az alapvető jogi oktatásról
/Jogpolitika, 1985. évi márciusi szám/
- 25./ Kerekasztal a jogi felsőoktatásról
/Jogpolitika 1984. évi májusi szám/
- 26./ Kéri László : Elképzelések a jogászképzés változásához
/Századvéd, 1985. évi 1. szám/
- 27./ Klinger András : Hányan vagyunk jogászok?
/Jogpolitika 1982. évi március/
- 28./ Kovacsics József : A magyar jogászság demográfiai képe
/Magyar Jog, 1982. évi 4. szám/

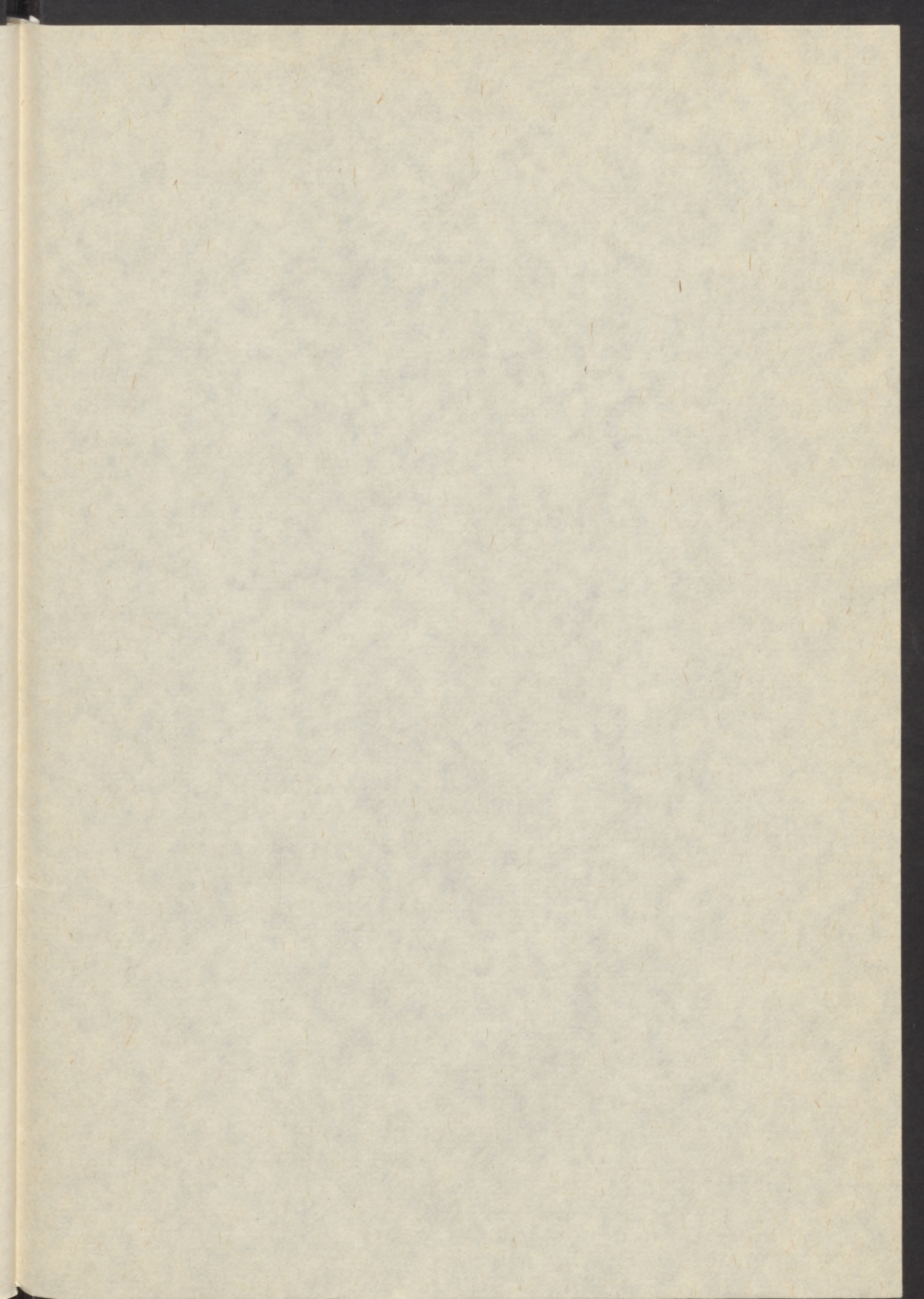
- 29./ Kulcsár Kálmán : A jogászság helyzete és szerepe a társadalom 40 éves fejlődésében
/Magyar Jog, 1985. évi 3-4. szám/
- 30./ Lukács Tibor : Birák könyve
/Jogász Szövetség Értekezések 1978./
Gondolatok a birói hivatásról
- a hivatás etikájáról és az etika hivatásáról
/Emlékeztető az IM Személyzeti és Oktatási Főosztály által rendezett birói tanfolyamokon tartott előadásokról/
A jogászi hivatás etikája
- az etika hivatása
/Magyar Jog, 1983. évi 8.szám/
A biró munkája: Alkotás
/Magyar Jog, 1984. évi 6. szám/
- 31./ Művelődési Minisztérium: A felsőfoku jogi és igazgatási szakemberképzés fejlesztésének irányelvei
/Munkaokmány, Bp. 1984./
- 32./ Nagy László : A jogászi hivatás hagyományos és korszerű értelmezése
/Magyar Jog, 1984. évi 1.szám/
- 33./ Névai László : A jogi foglalkozások szerepe és funkciói Magyarországon
/Magyar Jog, 1982. évi 3.szám/

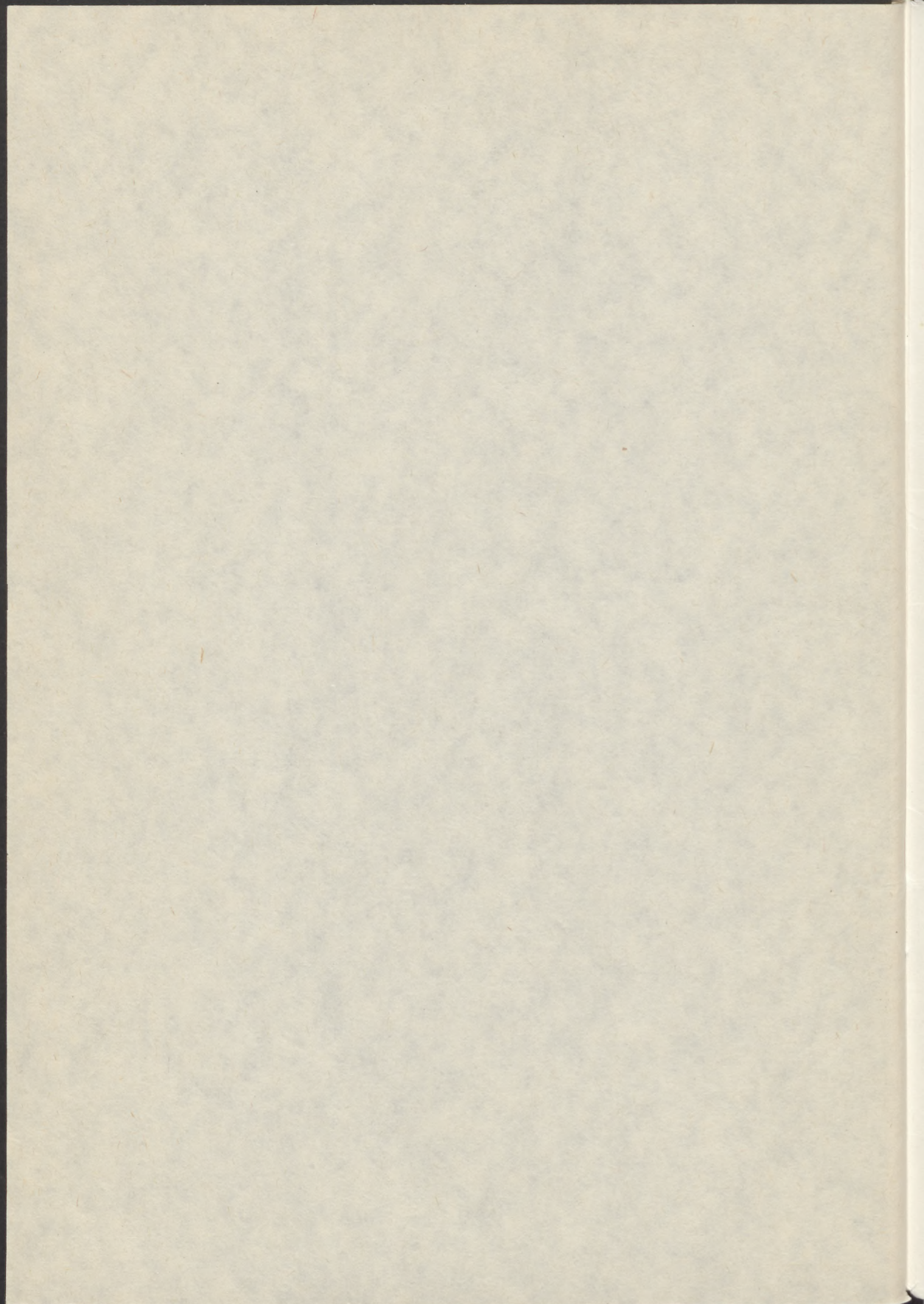
- 34./ Peschka Vilmos : Az etika vonzásában
/Jogtudományi Értekezések
Akadémiai Könyvkiadó Bp.1980./
- 35./ Pöhl Mariann : A Jogi Szakvizsgabizottság
vizsgáztató elnökeinek érte-
kezlete
/Magyar Jog, 1980. évi 3.szám/
- 36./ Sárándi Imre : A korszerű jogászképzésért
/Tanulmány, Bp. 1974./
- 37./ Solt Kornél : A jogi és erkölcsi felelősség
/MJSZ pályázat 1972./
- 38./ Szabó Imre : A jogász
/Állam- és Jogtudomány 1982.
évi 3. szám/
- 39./ Székely Attila : A bírák és bírósági hivatalno-
kok felelősségéről szóló tör-
vényjavaslat
/Bp. 1889./
- 40./ Szilbereký Jenő : Gondolatok a jogászságról
/Magyar Jog, 1983. évi 10.
szám/
Jogalkalmazás és törvényesség
/Magyar Jog, 1981. évi 7.
szám/
- 41./ Trócsányi László : Néhány gondolat a jogi képzés-
ről /Magyar Jog, 1981. évi 7.
szám/
- 42./ Varga Csaba : A bírói tevékenység és logiká-
ja
/Állam- és Jogtudomány 1982.
évi 3. szám/

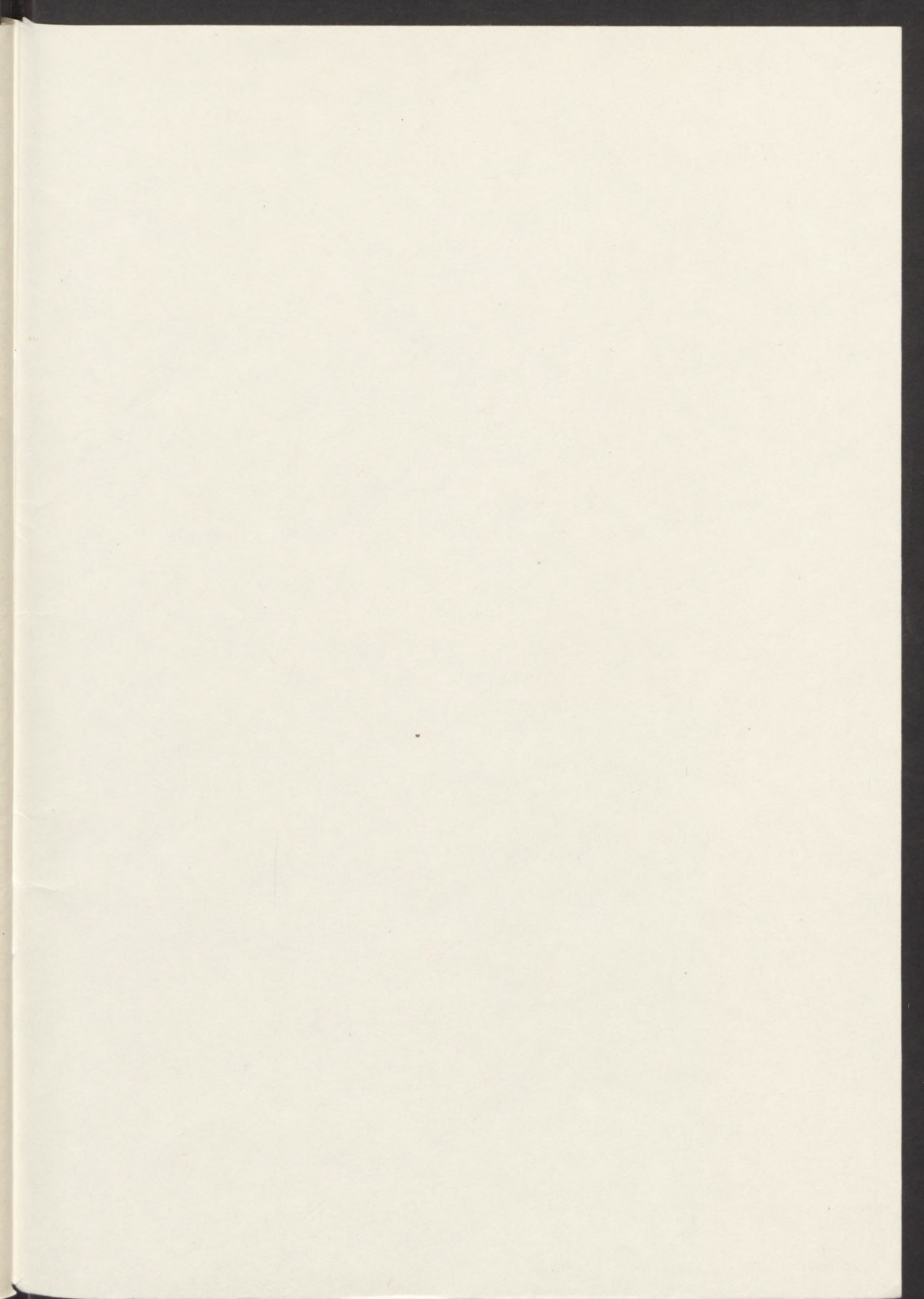
- 43./ Világhy Miklós : A jogászi hivatás problémája
/MJSZ és TIT kiadványa Bp.
1965; valamint
Valóság 1978. évi 2.szám/
- 44./ Vita a jogi felsőoktatás reformjáról
/Jogpolitika 1984. évi
februári szám/

Lezárva: 1990. augusztus 15-én

6316-2